

Dubbelförsäkring och subsidiär försäkring enligt FAL (2005:104)

- ur företagsförsäkringsbolagens perspektiv -

MAGISTERUPPSATS, 2006
AFFÄRSJURIDISKA PROGRAMMET MED EUROPAINRIKTNING
LINKÖPINGS UNIVERSITET, VT 06

KARL ANNELL

ENGELSK TITEL:
DOUBLE INSURANCE AND SUBSIDIARY INSURANCE
IN THE SWEDISH INSURANCE ACT SFS 2005:104
- FROM THE INSURANCE COMPANIES' PERSPECTIVE -

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRKORTNINGAR.....	3
ORDFÖRKLARINGAR.....	3
DEL I INLEDNING	4
1 INLEDNING.....	4
1.1 PROBLEMBAKGRUND	4
1.2 PROBLEMFÖRMULERING.....	7
1.3 SYFTE	8
1.4 METOD.....	8
1.5 AVGRÄNSNINGAR.....	9
1.6 DISPOSITION	9
DEL II DUBBELFÖRSÄKRING OCH SUBSIDIÄR FÖRSÄKRING	10
2 DUBBELFÖRSÄKRING.....	10
2.1 BEGREPPET DUBBELFÖRSÄKRING.....	10
2.2 DUBBELFÖRSÄKRINGSREGLERNA I FAL.....	13
2.2.1 <i>Bakgrund</i>	13
2.2.2 <i>Ansvarsfördelning enligt FAL</i>	14
2.2.3 <i>Anmälningsplikt och försäkring av självrisk vid dubbelförsäkring</i>	15
2.2.3.1 <i>Analys; anmälningsplikt och försäkring av självrisk</i>	15
2.3 DUBBELFÖRSÄKRINGSFÖRBEHÅLL	17
2.3.1 <i>Bakgrund</i>	17
2.3.2 <i>Ansvarsfördelning när dubbelförsäkringsförbehåll tillämpas</i>	17
2.4 DUBBELFÖRSÄKRINGSÖVERENSKOMMELSEN – DÖ	18
2.4.1 <i>Bakgrund</i>	18
2.4.2 <i>Ansvarsfördelning enligt DÖ</i>	19
2.4.2.1 <i>Analys; ansvarsfördelning enligt DÖ</i>	19
2.5 DIREKTKRAVSRÄTTEN.....	22
2.6 DUBBELFÖRSÄKRINGSSITUATIONER DÅ FAL OCH DÖ INTE ÄR TILLÄMPLIGA	23
2.6.1 <i>Bakgrund</i>	23
2.6.2 <i>Försäkringsbolagens villkor avseende dubbelförsäkring</i>	24
2.6.2.1 <i>Analys; försäkringsbolagens ansvar gentemot den försäkrade</i>	25
2.6.2.2 <i>Analys; försäkringsbolagens inbördes ansvar</i>	26
3 REGRESSRÄTT VID DUBBELFÖRSÄKRING	28
3.1 BAKGRUND.....	28
3.1.1 <i>Regressrätt enligt GFAL vid ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll</i>	29
3.1.1.1 <i>Analys; regressrätt vid ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll enligt GFAL</i>	30
4 INTRESSEBEGREPPET	33
4.1 INTRESSEBEGREPPET VID DUBBELFÖRSÄKRING	33
4.1.1 <i>Bakgrund</i>	33
4.1.2 <i>Samma intresse vid egendoms- och ansvarsförsäkring?</i>	33
4.1.2.1 <i>Analys; samma intresse vid egendoms- och ansvarsförsäkring?</i>	35
5 SUBSIDIÄR FÖRSÄKRING.....	37
5.1 BEGREPPET SUBSIDIÄR FÖRSÄKRING	37
5.1.1 <i>Bakgrund</i>	37
5.1.2 <i>Medför FAL ett förbud mot subsidiär försäkring?</i>	38
5.1.2.1 <i>Analys; ett eventuellt förbud mot subsidiär försäkring</i>	39

5.1.2.2	Analys; ansvarsfördelningen vid subsidiär försäkring	40
6	DUBBELFÖRSÄKRINGSREGLERNA OCH SUBSIDIÄRA FÖRSÄKRINGAR.....	42
6.1	BAKGRUND.....	42
6.1.1	<i>Dubbelförsäkring kontra subsidiär försäkring</i>	42
6.1.1.1	Analys; dubbelförsäkring kontra subsidiär försäkring	43
6.1.2	<i>Utformningen av subsidiär försäkring</i>	44
6.1.2.1	Analys; utformningen av subsidiära försäkringar	44
6.1.3	<i>Försäkringsplikt och subsidiär försäkring enligt FAL</i>	47
6.1.3.1	Analys; försäkringsplikt och subsidiär försäkring enligt FAL.....	48
	DEL III SAMMANFATTANDE DISKUSSION OCH SLUTSATSER	50
	KÄLLFÖRTECKNING.....	53

Förkortningar

DÖ	Dubbelförsäkringsöverenskommelse - företag, 2005
FAL	Försäkringsavtalslag (2005:104)
FB	Försäkringsbolag
FB _{INT}	Försäkringsbolag som inte är bundna av FAL (2005:104)
FB _{SWE}	Försäkringsbolag som är bundna av FAL (2005:104)
GFAL	Lag (1927:77) om försäkringsavtal
HB	Handelsbalken
JB	Jordabalken
KFL	Konsumentförsäkringslag (1980:38)
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Regeringens proposition
SkBrL	Lag (1936:81) om skuldebrev
SOU	Statens offentliga utredningar

Ordförklaringar

Försäkringstagare: den som har ingått avtal om försäkring med ett försäkringsbolag.

Försäkrad: den vars intresse är försäkrat mot skadan. I denna uppsats används begreppet om den som, enligt 6 kap. 4 § 2, 3 p. FAL, är berättigad att utfå ersättning från försäkringsbolagen vid dubbelförsäkring.

Eftersom försäkringstagaren i många fall även är försäkrad inkluderas försäkringstagaren alltsomoftast i begreppet försäkrad i denna uppsats. Begreppet försäkringstagare används endast i de fall då åtskillnad görs mellan den försäkrade och försäkringstagaren.

DEL I INLEDNING

1 INLEDNING

Exempel 1: Musikverkstad AB reparerar orkesterinstrument. De instrument som kunderna lämnar in för reparation är ofta mycket dyrbara och Musikverkstad AB har därför, i försäkringsbolaget FB₁, låtit teckna en försäkring vilken täcker skador som kan uppkomma på kundernas instrument. Musikverkstad AB tecknade försäkringen för att profilera sig som ett ansvarstagande företag och bolagets kunder upplever försäkringen som en kvalitetssäkring av Musikverkstad AB:s arbete. En kund har lämnat in sin cello för reparation hos Musikverkstad AB. Eftersom cellon är värd 200 000 kr har kunden, i försäkringsbolaget FB₂, låtit teckna en försäkring på sitt instrument med försäkringsbeloppet 200 000 kr. Cellon förgås i en brand hos Musikverkstad AB och bolaget kan på intet sätt läggas till last för branden.

I exemplet föreligger dubbelförsäkring, eftersom samma intresse (cellon) är försäkrat i flera försäkringsbolag. Exemplet ger upphov till vissa frågor: Hur mycket ersättning skall utgå? Skall båda försäkringsbolagen ersätta skadan eller är det endast ett av dem? Hur mycket ersättning skall bolaget/bolagen i sådant fall betala ut? Svaren på dessa och en rad andra frågor, står att finna i försäkringsavtalslagens (2005:104) (FAL) regler om dubbelförsäkring och i viss mån i den så kallade dubbelförsäkringsöverenskommelsen.

1.1 Problembakgrund

Den 1 januari 2006 trädde FAL ikraft. I och med FAL har reglerna beträffande dubbelförsäkring som fanns i den gamla lag (1927:77) om försäkringsavtal¹ (GFAL) kommit att ändras. Ändringarna träffar primärt förhållandet mellan försäkrade och försäkringsbolag men får även andra konsekvenser, såsom hur ansvaret skall fördelas mellan olika försäkringsbolag vid dubbelförsäkring. Reglerna i 43 och 44 §§ GFAL² om hur dubbelförsäkringsförbehåll skall behandlas och om subsidiär försäkring har inte införts i FAL med motiveringen att försäkringsbolagen i villkoren kan precisera vad som skall gälla vid

¹ Möjligheten att införa dubbelförsäkringsförbehåll och rättsverkningarna av desamma framgår av 43 och 44 §§ GFAL.

² Se bilaga 4.

dubbelförsäkring. Lagstiftaren har dock inte i detta sammanhang³ berört det faktum att de nämnda reglerna i GFAL tar sikte på förhållandet mellan försäkringsbolaget och den försäkrade och att den dispositiva regel som återfinns i 6 kap. 4 § 3 p. FAL endast berör förhållandet mellan försäkringsbolagen. Detta kan medföra problem för försäkringsbolagen på den svenska försäkringsmarknaden varför konsekvenserna av nämnda problem bör utredas närmare.

I FAL har det införts tvingande regler som innebär att så kallade dubbelförsäkringsförbehåll inte kan göras giltiga. Ett dubbelförsäkringsförbehåll innebär att en försäkringsgivare i försäkringsvillkoren friskriver sig från ansvar i det fall ett och samma intresse är försäkrat hos flera försäkringsgivare.⁴ Tidigare kunde försäkringsbolagen, genom att införa dubbelförsäkringsförbehåll, kringgå huvudregeln i 41 § GFAL som innebar att bolagen svarade primärt solidariskt gentemot försäkringshavaren vid dubbelförsäkring. Enligt FAL kommer försäkringsbolagen alltid att svara primärt solidariskt gentemot den försäkrade vid dubbelförsäkring och det bör utredas vilka konsekvenser detta kan komma att få för de försäkringsbolag som är bundna av FAL. ”Förbudet” mot dubbelförsäkringsförbehåll kan också komma att beröra relationen mellan försäkringsaktörer på den svenska och den internationella försäkringsmarknaden vid dubbelförsäkring. Det bör därför utredas om försäkringsbolag som inte är bundna av FAL kan tillämpa dubbelförsäkringsförbehåll gentemot försäkringsbolag som är bundna av FAL samtidigt som de sistnämnda bolagen är förhindrade att tillämpa sådana förbehåll. Vidare bör det utredas om ett bolag som är bundet av FAL i ett sådant fall har regressrätt, avseende utbetald försäkringsersättning, gentemot ett bolag som inte är bundet av FAL. Flera försäkringsbolag tillämpar fortfarande något som kan liknas vid ett dubbelförsäkringsförbehåll i sina företagsförsäkringsvillkor⁵ och det bör utredas vilken rättslig verkan sådana villkorsformuleringar får när FAL tillämpas.

Enligt 43 § 2 st. GFAL fanns det en möjlighet att meddela så kallade subsidiära försäkringar. Med subsidiär försäkring förstås en försäkring där försäkringsbolagets ansvar och rätt att erhålla premie görs beroende av om annan försäkring täcker det försäkrade intresset.⁶ En

³ Prop. 2003/04:150 s 218. Se dock a prop. s 442.

⁴ Se exempelvis If:s allmänna försäkringsvillkor K 708:11 för egendomsförsäkring p 2.

⁵ If, Länsförsäkringar, Trygg-Hansa och Zürich - se försäkringsvillkor avseende dubbelförsäkring, bilaga 1.

⁶ SOU 1925:21 s 130 och Hellner, Försäkringsrätt, s 262.

subsidiär försäkring kan även, oavsett bolagets rätt till premie, innebära att ett försäkringsbolags ansvar inträder först efter det att det primärt ansvariga försäkringsbolaget inte kunnat fullgöra sitt ansvar. En sådan subsidiär försäkring kan liknas vid en efterborgen och kan vara svår att skilja från en försäkring som innehåller ett dubbelförsäkringsförbehåll.⁷ Dubbelförsäkringsreglerna skall dock inte tillämpas på subsidiära försäkringar⁸ och ”förbudet” mot dubbelförsäkringsförbehåll träffar därför inte subsidiära försäkringar. Det bör dock, med beaktande av dels likheten mellan subsidiära försäkringar och försäkringar som innehåller dubbelförsäkringsförbehåll, dels ”förbudet” mot dubbelförsäkringsförbehåll, ifrågasättas om det är lagstiftarens mening att subsidiära försäkringar även fortsättningsvis skall vara tillåtna. Om så är fallet kan betydelsen av subsidiära försäkringar framgent komma att öka till följd av ”förbudet” mot dubbelförsäkringsförbehåll i FAL. Det skall därför utredas huruvida, och i vilken mån, FAL ger utrymme för försäkringsbolagen att meddela subsidiära försäkringar och hur en subsidiär försäkring kan skiljas från försäkringar som träffas av reglerna om dubbelförsäkring.

Enligt 44 § GFAL var en försäkringshavare som framställde anspråk med anledning av ett inträffat försäkringsfall skyldig att, på anmodan från försäkringsbolaget, informera försäkringsbolaget om att det försäkrade intresset var försäkrat även på annat håll. Någon motsvarande anmälningsplikt finns dock inte i FAL och det kan ifrågasättas varför så är fallet. Det skall därför utredas om, och i så fall hur, försäkringsbolagen kan skydda sig mot att dubbelförsäkring tecknas ”illojalt”, det vill säga i syfte att ersättning skall utgå ur flera försäkringar.

När flera försäkringsbolag är solidariskt ansvariga att utge ersättning kan ansvaret regleras av dubbelförsäkringsöverenskommelsen⁹ (DÖ). Möjligheten att avtala om ansvarsfördelning, såsom vissa försäkringsbolag har gjort genom DÖ, följer av den dispositiva regeln i 6 kap. 4 § 3 p. FAL. Enligt DÖ bestäms bolagens ansvarighet utifrån vilken försäkring som är att se som primär respektive sekundär. Om ett bolag som enligt DÖ skall svara sekundärt har betalat ut ersättning till den försäkrade har bolaget rätt att rikta återkrav mot det bolag som enligt DÖ

⁷ Hellner, a a s 262.

⁸ A prop. s 441, se även prop. 1979/80:9 s 160.

⁹ Dubbelförsäkringsöverenskommelse – företag 2005.

skall svara primärt. Återkravsrätten är oberoende av huruvida det primärt ansvariga bolaget har mottagit skadeanmälan eller huruvida preklusions- eller preskriptionsregler enligt försäkringsvillkoren iakttagits.¹⁰ DÖ är i detta avseende inte beroende av medverkan från den försäkrades sida.¹¹ Sekundärt ansvar enligt DÖ skall skiljas från subsidiärt ansvar enligt FAL eftersom det förra endast avser relationen mellan försäkringsbolagen och inte, som det senare, relationen mellan försäkringsbolag och den försäkrade. Eftersom dubbelförsäkringssituationer i stor utsträckning avgörs med stöd av reglerna i DÖ¹² och inte av reglerna i FAL skall det utredas vilka principer som ligger till grund för DÖ:s regler om ansvarsfördelning.

Utöver de problem som angetts ovan bör det nämnas att försäkringsbolagen, till följd av FAL, har förlorat möjligheten att göra sitt ansvar beroende av att det intresse som försäkringen avser till viss del hålls oförsäkrat (43 § 3 st. GFAL). Sådana förbehåll syftade till att bibehålla självriskens preventiva verkan genom att hindra försäkringstagaren från att täcka självrisken hos ett annat bolag. Försäkringsbolagen är numer hänvisade till andra, mindre långtgående, åtgärder för att söka förmå försäkringstagaren att handla lojalt mot bolagen.¹³

1.2 Problemformulering

Med utgångspunkt i de eventuella problem som följer med FAL och som har beskrivits i föregående avsnitt kommer uppsatsen att behandla och bringa klarhet i följande frågor:

- Vilka konsekvenser kan reglerna om dubbelförsäkring i FAL komma att få för de svenska försäkringsbolagen vid regleringen av försäkringsfall?
- I vilken mån kan försäkringsbolagen utforma villkor som begränsar/fördelar ansvaret gentemot den försäkrade vid dubbelförsäkring?
- Kan försäkringsbolag som är bundna av FAL komma att drabbas negativt av ”förbudet” mot dubbelförsäkringsförbehåll i förhållande till försäkringsbolag som inte är bundna av FAL?
- I vilken mån medger FAL att försäkringsbolagen meddelar subsidiära försäkringar?

¹⁰ Se bilaga 3, Dubbelförsäkringsöverenskommelse – företag 2005 under p. 2 ”Återkrav vid dubbelförsäkring”.

¹¹ Ullman, Försäkring och ansvarsfördelning, s 399.

¹² De försäkringsbolag som är anslutna till DÖ är skyldiga att tillämpa DÖ:s fördelningsregler. Ullman, a a s 335.

¹³ Bengtsson, Bertil, NFT 2/2005 s 145. Det som åsyftas är troligen bolagens möjligheter att reglera sitt ansvar med stöd av FAL:s regler om biförpliktelser.

1.3 Syfte

Denna uppsats huvudsakliga syfte är att förklara vad som ryms i begreppen dubbelförsäkring och subsidiär försäkring samt beskriva hur dubbelförsäkringssituationer skall behandlas när FAL och DÖ är tillämpliga respektive inte tillämpliga. Uppsatsen syftar till att utreda vilken verkan ”förbudet” mot dubbelförsäkringsförbehåll kan komma att få på dubbelförsäkringar och subsidiära försäkringar för de försäkringsbolag som är bundna av FAL:s regler. Vidare syftar uppsatsen till att klargöra rättsläget enligt FAL beträffande försäkringsbolagens möjligheter att avtala om hur bolagens ansvar vid dubbelförsäkring skall fördelas och ge vägledning i hur villkor avseende dubbelförsäkring och subsidiär försäkring bör utformas för att stå i överensstämmelse med FAL:s regler. Uppsatsen skall också behandla och analysera de principer som ligger till grund för DÖ.

1.4 Metod

För att kunna klargöra hur reglerna om dubbelförsäkring i FAL skall tillämpas och hur rättsläget beträffande dubbelförsäkring har förändrats till följd av FAL krävs det en jämförelse mellan dubbelförsäkringsreglerna i GFAL och FAL. Vid denna jämförelse kommer jag att studera lagtext samt förarbeten till FAL¹⁴ och GFAL.¹⁵ Förarbetena till GFAL är viktiga att behandla enär de bakomliggande resonemangen om hur ansvaret skall fördelas vid dubbelförsäkring står att finna i dessa. Eftersom reglerna om dubbelförsäkring i FAL stämmer överens med de regler som fanns i Konsumentförsäkringslagen (1980:38) (KFL) kommer även förarbeten till KFL¹⁶ studeras. Utöver lagtext och förarbeten kommer jag i mitt arbete att använda mig av nordisk rättspraxis och försäkringsrättslig doktrin.¹⁷ Trots att reglerna om dubbelförsäkring har ändrats i och med FAL kan äldre doktrin användas då det i förarbetena till FAL ofta refereras till äldre doktrin och lagstiftning på området. Vidare kommer jag att studera

¹⁴ Prop. 2003/04:150 och SOU 1989:88.

¹⁵ SOU 1925:21.

¹⁶ Prop. 1979/80:9.

¹⁷ Till följd av att GFAL var en samnordisk lagstiftning kommer svensk, norsk och dansk försäkringsrättslig doktrin att studeras i syfte att visa på de grundläggande principerna bakom lagstiftningen om dubbelförsäkring. Se även Bengtsson, Försäkringsrätt, s 17.

försäkringsvillkor¹⁸ och DÖ samt genomföra intervjuer med representanter från försäkringsbolag.¹⁹

1.5 Avgränsningar

Uppsatsen behandlar reglerna om dubbelförsäkring i FAL vid företagsförsäkring, sedda ur företagsförsäkringsbolagens perspektiv. Reglerna om dubbelförsäkring i FAL är även tillämpliga på konsumentförsäkring, men till följd av den begränsade tid som står till förfogande för uppsatsens författande har jag valt att begränsa studien till att omfatta endast företagsförsäkring. Vidare kommer villkorsjämförelser och intervjuer att göras med utgång i endast fyra företagsförsäkringsbolag,²⁰ eftersom en bredare urvalsgrupp skulle utmynna i en långt mer omfattande utredning än vad som är möjligt. I de delar av uppsatsen som behandlar relationen mellan försäkringsbolag som är bundna respektive inte bundna av FAL tas ingen hänsyn till lagvalsregler²¹ och det förutsätts att de bolag som inte är bundna av FAL lyder under en lagstiftning som motsvarar GFAL. Uppsatsen riktar sig till försäkringsbolag och till yrkesverksamma jurister inom försäkringsområdet, varför förklaringar till eventuella facktermer som inte ges i uppsatsen får sökas i doktrin.

1.6 Disposition

Denna uppsats är indelad i tre delar där del I utgör en introduktion till ämnet. I del II (avsnitt 2 till och med 6) förklaras och beskrivs de problem som skall analyseras och analysen av problemen görs fortlöpande i samband med att problemen beskrivs. I del III görs en kort sammanfattning av de slutsatser och resultat som uppsatsen utmynnat i. Sist i uppsatsen återfinns bilagor vilka innehåller försäkringsbolagens dubbelförsäkringsvillkor,²² en schematisk beskrivning av förändringar som följer med FAL, DÖ samt i uppsatsen behandlad lagtext.

¹⁸ Försäkringsvillkor från försäkringsbolagen If, Länsförsäkringar, Trygg-Hansa och Zürich. Se bilaga 1.

¹⁹ Villkorsstudierna, studien av DÖ och intervjuerna syftar till att ge en bild av hur försäkringsbolagen i dagsläget fördelar ansvaret mellan sig vid dubbelförsäkring.

²⁰ If, Länsförsäkringar, Trygg-Hansa och Zürich.

²¹ Denna fråga behandlas ej i denna uppsats varför vägledning i ämnet får sökas inom den internationella privaträtten. Det bör i detta sammanhang påpekas att lagvalsproblematiken som uppstår vid tvister om dubbelförsäkring kan bli tämligen komplicerade till följd av att hänsyn måste tas till lagvalsregler i dels tvister mellan försäkringsbolag och försäkringstagare/försäkrad, dels tvister försäkringsbolag emellan.

²² Allmänna avtalsbestämmelser avseende dubbelförsäkring från försäkringsbolagen If, Länsförsäkringar, Trygg-Hansa samt Zürich.

DEL II DUBBELFÖRSÄKRING OCH SUBSIDIÄR FÖRSÄKRING

2 DUBBELFÖRSÄKRING

2.1 Begreppet dubbelförsäkring

Dubbelförsäkring föreligger när samma intresse är försäkrat hos flera försäkringsbolag. Med samma intresse förstås att försäkringarna skyddar mot samma fara – den statistiska sannolikheten för att en viss händelse skall drabba den försäkrade egendomen²³ – samtidigt som försäkringarna täcker samma förlustpost.²⁴ Det är alltså inte fråga om dubbelförsäkring i det fall en egendoms- och en ansvarsförsäkring täcker samma skada eftersom det då inte är samma intresse som är försäkrat.²⁵ Samma intresse kan komma att bli försäkrat i flera olika situationer och i det följande görs en exemplifiering av några sådana fall:²⁶

- Om en försäkringstagare *tecknar* två försäkringar som helt eller delvis avser en och samma risk hos flera bolag. Exempel: försäkringstagaren tecknar brandförsäkring som avser en och samma byggnad i två försäkringsbolag.
- Om en försäkringstagare *omfattas* av två försäkringar som helt eller delvis avser en och samma risk hos flera bolag. Exempel: en reparatörs/legotillverkares försäkring omfattar kundens egendom samtidigt som kunderna själva har försäkrat egendomen.
- Om en försäkringstagare tecknar en *subsidiär försäkring*.²⁷ Exempel: en beställare av en fabriksanläggning försäkrar sig mot att uppföraren av anläggningen inte är försäkrad eller inte har ett fullgott försäkringsskydd samtidigt som uppföraren har tecknat en egen försäkring.

Som ovan nämnts krävs det att försäkringarna skall täcka samma förlustpost för att dubbelförsäkring skall anses föreligga. Omfattningen av dubbelförsäkringssituationen påverkas därför i det fall försäkringsbolagen tillämpar olika regler beträffande exempelvis

²³ A prop. s 160 och Nilsson/Strömbäck, Konsumentförsäkringslagen, s 163.

²⁴ Hellner, a a s 214.

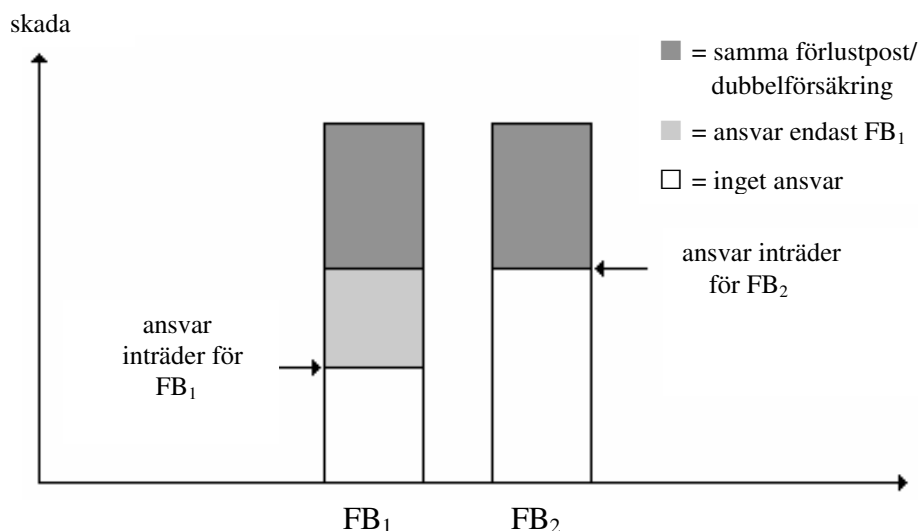
²⁵ Bengtsson, a a s 88, Johansson, Varuförsäkringsrätt, s 423 not 30 med hänvisning till skiljedomen ND 1966 s. 56 (NV) där det var fråga om en varu- och en speditörsansvarsförsäkring. Se dock nedan, avsnitt 4.1 ff.

²⁶ I samtliga exempel kan det förhålla sig så att båda försäkringarna omfattas av FAL:s regler eller att endast en av försäkringarna omfattas av FAL.

²⁷ Se dock diskussionen om subsidiär försäkring kontra dubbelförsäkring, avsnitt 6.1.1 och 6.1.1.1.

ersättningsnedsättning eller självrisk. Även värderingen av skadans storlek vid skaderegleringen har betydelse för om dubbelförsäkring är för handen.²⁸ Om ett bolag tillämpar strängare nedsättningsregler än ett annat, vid exempelvis brott mot säkerhetsföreskrifter, medför det att ansvaret för bolaget med de strängare reglerna inträder senare än för bolaget med de generösare reglerna. Gränsen för när försäkringarna täcker samma förlustpost – och således också gränsen för när dubbelförsäkring anses föreligga – är därför beroende av bolagens ersättningsregler.

Figur 1

I exemplet i figur 1 kan det förhålla sig så att FB₂ har en högre självrisk än vad FB₁ har. Dubbelförsäkring föreligger därför först då skadans storlek överstiger FB₂:s självrisk eftersom förlustposten dessförinnan inte är densamma.

Dubbelförsäkring kan uppstå såväl när *en* försäkringstagare försäkrat ett och samma intresse i flera bolag som när *olika* försäkringstagare försäkrat samma intresse i flera bolag. Att flera försäkringar som avser samma intresse tecknas kan följa av exempelvis ett misstag från försäkringstagarens sida eller till följd av att flera försäkringstagare var för sig och oberoende av varandra har tecknat försäkring som avser ett och samma intresse. I vissa fall försäkras dock ett och samma intresse medvetet i flera bolag till följd av att försäkringssumman är så pass hög att det inte är möjligt att teckna hela försäkringen i ett försäkringsbolag. Om försäkringen i ett

²⁸ Se NJA 1937 s 290 där frågan var om ansvarigheten för ett bolag som vid regleringen av skada tillmätt den försäkrade egendomen ett lägre värde än vad ett annat bolag hade gjort. Dubbelförsäkring ansågs inte föreligga ifråga om skillnaden mellan det högre och det lägre värdet.

sådant fall ”delas upp” mellan olika försäkringsbolag, samtidigt som bolagens sammanlagda ansvarsbelopp²⁹ inte överstiger försäkringsvärdet, benämns försäkringen andelsförsäkring.³⁰ Vid andelsförsäkring svarar varje försäkringsbolag för sitt ansvarsbelopp och dubbelförsäkringssituationen som uppstår vid andelsförsäkring är därför tämligen okomplicerad och kommer därför inte att behandlas i det följande. Om det försäkrade intresset däremot delas upp mellan flera försäkringsgivare, till exempel då olika delar av en byggnad försäkras i olika bolag, rör det sig inte om andelsförsäkring och inte heller om dubbelförsäkring. Vid sådan koassurans, eller samförsäkring, är det nämligen inte samma intresse som försäkrats hos flera försäkringsgivare.³¹

Enligt Hellner³² är det huvudsakligen två problem som aktualiseras vid dubbelförsäkring; dels hur ansvaret mellan olika försäkringsbolag skall fördelas när summan av ansvarsbeloppen överstiger vad den försäkrade är berättigad att erhålla,³³ dels frågor som rör försäkringsbolagens behov av att få information om andra försäkringar.³⁴ När reglerna om ansvarsfördelning behandlas är det viktigt att skilja på försäkringsbolagens ansvar *gentemot den försäkrade* och ansvaret *försäkringsbolag emellan*. Enligt 6 kap. 4 § 1 p. FAL har den försäkrade alltid rätt att välja vilket bolag som denne vill kräva på ersättning (relationen mellan den försäkrade och försäkringsbolaget), men det innebär inte att bolagens slutliga ansvar (relationen mellan olika försäkringsbolag) avgörs av vilket bolag som den försäkrade väljer att kräva ersättning från.

²⁹ Med *ansvarsbelopp* förstås det belopp med vilket ett försäkringsbolag som ensamt meddelat försäkring skulle ha svarat, prop. 2003/04:150 s 442.

³⁰ Grundt, Lærebok i Norsk forsikringsrett, s 224.

³¹ Johansson, a a s 422.

³² Hellner, a a s 255.

³³ Denna fråga behandlas nedan i avsnitt 2.2.2, 2.3.2, 2.4.2, 2.5 och 2.6.2.2.

³⁴ Denna fråga behandlas nedan i avsnitt 2.2.3 och 2.2.3.1.

2.2 Dubbelförsäkringsreglerna i FAL

2.2.1 Bakgrund

Den tämligen omfattande regleringen av dubbelförsäkring som fanns i 41- 44 §§ GFAL³⁵ har reducerats kraftigt och reglerna, som skall tillämpas vid företagsförsäkring,³⁶ återfinns numera i 6 kap. 4 § FAL:

4 § Om samma intresse har försäkrats mot samma risk hos flera försäkringsbolag, är varje försäkringsbolag ansvarigt mot den försäkrade som om det bolaget ensamt hade meddelat försäkring.^a Den försäkrade har dock inte rätt till högre ersättning sammanlagt från bolagen än som svarar mot skadan.^b Överstiger summan av ansvarsbeloppen skadan, fördelas ansvarigheten mellan försäkringsbolagen efter förhållandet mellan ansvarsbeloppen.^c

^a Paragrafens första mening är tvingande och behandlar försäkringsbolagens solidariska ansvar vid dubbelförsäkring. Den omständighet att samma intresse är försäkrat på flera håll innebär således inte på något vis att försäkringsbolagens ansvar inskränks.³⁷ Ett försäkringsbolag kan, till följd av att bestämmelsen är tvingande, inte friskriva sig från ansvar i det fall det försäkrade intresset är försäkrat hos ett annat försäkringsbolag.³⁸ ^b Andra meningen utgör ett berikandeförbud vid dubbelförsäkring som innebär att den försäkrade inte har rätt till högre ersättning än vad som svarar mot skadan. Om det är osäkert vad som svarar mot skadan bestäms ersättningen utifrån den försäkring som enligt villkoren medger den högsta ersättningen. Om ersättning ur den ena försäkringen skall utgå enligt nyvärdesprincipen³⁹ och ur den andra enligt dagsvärdesprincipen⁴⁰ skall således ersättning utgå för nyvärdet.⁴¹ Berikandeförbudet medför att det, förutom när självriskerna täcks genom dubbelförsäkring, är meningslöst att försäkra samma intresse två gånger och det är därför ovanligt att dubbelförsäkring tecknas medvetet.⁴² FAL presumerar därför att försäkringstagaren har haft ett

³⁵ Se bilaga 4.

³⁶ 6 kap. 4 § FAL tillämpas vid dubbelförsäkring vid företagsförsäkring, se 8 kap. 18 § 3 st. 1 p. FAL.

³⁷ Bentzon & Christensen, Lov om Försäkringsaftaler, s 246.

³⁸ A prop. S 441.

³⁹ Ersättning utgår för återanskaffningskostnaden för motsvarande *ny* egendom - avdrag görs *inte* för ålder och bruk. Bengtsson, a a s 82, Hellner, a a s 235.

⁴⁰ Ersättning utgår för återanskaffningskostnaden för motsvarande egendom - avdrag görs för ålder och bruk. Hellner, a a s 235.

⁴¹ A prop. s 441.

⁴² Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt, s 297.

hederligt syfte när samma intresse har dubbelförsäkrats.⁴³ c Tredje meningens är dispositiv och behandlar förhållandet mellan försäkringsbolagen. Meningens ger utrymme för försäkringsbolagen att avtala om en annan fördelning än vad som följer av FAL, vilket också har skett genom den så kallade DÖ.⁴⁴

2.2.2 Ansvarsfördelning enligt FAL

Enligt 6 kap. 4 § 1 p. FAL skall försäkringsbolagen alltid svara primärt solidariskt *gentemot den försäkrade* vid dubbelförsäkring. Den försäkrade kan alltså kräva varje försäkringsbolag på det ansvarsbelopp som bolaget skall svara med, det vill säga det belopp som bolaget hade svarat med om det ensamt hade meddelat försäkring. Den försäkrade har dock, enligt 6 kap. 4 § 2 p. FAL, inte rätt att sammanlagt utfå ersättning som överstiger vad som svarar mot skadan.⁴⁵ Bolagen får i sådana fall fördela ansvaret sinsemellan och regressansvaret är då subsidiärt solidariskt vilket innebär att ett bolag som betalat ut hela ersättningen endast kan kräva de andra bolagen på deras respektive delar.⁴⁶

Exempel 2:

En egendomsskada uppgår till 10 000 kr och egendomen är försäkrad i två försäkringsbolag, FB₁ och FB₂, vilka båda har ansvarsbeloppet 8000 kr. Den försäkrade kan välja att kräva exempelvis FB₁ på 8000 kr men får då inte kräva FB₂ på mer än 2000 kr. Eftersom de sammanlagda ansvarsbeloppen överstiger vad som svarar mot skadan (8000 + 8000 > 10 000) fördelas ansvaret *mellan försäkringsbolagen* på följande vis enligt 6 kap. 4 § 3 p. FAL:

$$\text{Ansvar FB}_1 = \frac{\text{ansvarsbelopp FB}_1}{(\text{ansvarsbelopp FB}_1 + \text{ansvarsbelopp FB}_2)} \times \text{skadans storlek}$$

$$\text{Ansvar FB}_2 = \frac{\text{ansvarsbelopp FB}_2}{(\text{ansvarsbelopp FB}_1 + \text{ansvarsbelopp FB}_2)} \times \text{skadans storlek}$$

I exemplet svarar således bolagen för 5000 kr⁴⁷ vardera varför FB₁, genom regress, kan kräva FB₂ på 3000 kr.⁴⁸

⁴³ Schmidt, Faran och försäkringsfallet, s 76.

⁴⁴ A prop. s 441f, se även avsnitt 2.4.

⁴⁵ Detta ligger i linje med den försäkringsrättsliga principen om det så kallade berikandeförbudet, a prop. s 441.

⁴⁶ Hellner, a a s 259, not 9.

⁴⁷ 8000 kr / (8000 kr + 8000 kr) × 10000 = 5000 kr

2.2.3 Anmälningssplikt och försäkring av självrisk vid dubbelförsäkring

Enligt 44 § GFAL⁴⁹ var en försäkringshavare som framställde anspråk med anledning av ett inträffat försäkringsfall skyldig att, på anmodan från försäkringsbolaget, informera försäkringsbolaget om att det försäkrade intresset var försäkrat även på annat håll. Om den försäkrade försummade att lämna uppgift om annan försäkring kunde försäkringsbolaget sätta ner ersättningen under förutsättning att försummelsen varit till men för bolaget. Påföljden vid försummelse att lämna uppgift om annan försäkring var densamma som inträdde vid försummelse att lämna uppgifter vid skadereglering enligt 21-22 §§ GFAL.⁵⁰ Som framgått ovan finns det inte någon motsvarighet till denna anmälningssplikt i FAL. Vidare har försäkringsbolagen, till följd av FAL, förlorat möjligheten att göra sitt ansvar beroende av att det intresse som försäkringen avser till viss del hålls oförsäkrat (43 § 3 st. GFAL). Sådana förbehåll syftade till att bibehålla självriskens preventiva verkan genom att hindra försäkringstagaren från att täcka självrisken hos ett annat bolag. Försäkringsbolagen är numera hänvisade till andra, mindre långtgående, åtgärder för att få försäkringstagaren att handla lojalt mot bolagen.⁵¹ Till följd av att FAL inte innehåller regler om anmälningssplikt eller försäkring av självrisk sker i det följande en analys av vilka konsekvenser detta kan få för försäkringsbolagen och om – och i så fall hur – försäkringsbolagen kan skydda sig mot ”illojal” dubbelförsäkring från den försäkrades sida.

2.2.3.1 Analys; anmälningssplikt och försäkring av självrisk

Det kan, särskilt med beaktande av att försäkringsbolagens ansvar alltid är primärt solidariskt gentemot den försäkrade enligt FAL, ifrågasättas varför FAL inte innehåller någon regel om anmälningssplikt motsvarande den som fanns i GFAL. För att försäkringsbolagen, i händelse av dubbelförsäkring, skall kunna föra regresstalan avseende utbetald ersättning mot andra bolag måste nämligen bolagen vara medvetna om att dubbelförsäkring föreligger. Eftersom det enligt FAL inte finns någon skyldighet för den försäkrade att lämna information om andra försäkringar kan försäkringsbolagen bli nödgade att ålägga den försäkrade en sådan

⁴⁸ (8000 kr – 5000 kr) = 3000 kr. Se även avsnitt 2.5 om direktkravsrätten.

⁴⁹ Se bilaga 4.

⁵⁰ Se bilaga 4.

⁵¹ Bengtsson, Bertil, NFT 2/2005 s 145. Det åsyftas är troligen bolagens möjligheter att reglera sitt ansvar med stöd av FAL:s regler om biförpliktelser.

anmälningsplikt i villkoren. Exempelvis har försäkringsbolaget Zürich för avsikt att införa en villkorstext med följande lydelse.⁵²

Vid försäkringsfall är försäkringstagaren och den försäkrade skyldiga att upplysa Zürich om annan försäkring som kan antas vara tillämplig för försäkringsfallet. Försummas det kan ersättningen från Zürich sättas ned, eller återkrävas, bl. a. med hänsyn till den skada det medför för Zürich.

Påföljden som följer med försummelse att anmäla att annan försäkring finns bygger på stadgandet i 7 kap. 2 § FAL⁵³ som i viss mån motsvarar 21 § GFAL.⁵⁴ Om den försäkrade har försummat att följa ett villkor om skyldighet att medverka till utredningen av bolagets ansvar kan bolaget sätta ned ersättningen till den försäkrade eller återkräva redan utbetald ersättning efter vad som är skäligt. Villkoret som Zürich står i begrepp att införa ålägger således den försäkrade en sanktionerad skyldighet att, vid inträffat försäkringsfall, informera försäkringsbolaget om andra befintliga försäkringar. Bristen på en regel om anmälningsplikt i FAL kan alltså avhjälpas genom att det i försäkringsvillkoren införs en anmälningsplikt. I förarbetena till FAL finns det inget som talar emot att försäkringsbolagen inför en sådan anmälningsplikt; uttalandet i förarbetena om försäkringsbolagens möjligheter att i villkoren närmare precisera vad som skall gälla vid dubbelförsäkring⁵⁵ talar snarare för att det är lagstiftarens mening att försäkringsbolagen skall kunna avtala om anmälningsplikten.

Beträffande försäkringsbolagens förlorade möjlighet att göra försäkringen beroende av att visst intresse hålls oförsäkrat kan det konstateras att det eventuellt kan leda till höjda försäkringspremier och en strängare riskbedömning. Det kan nämligen antas att en försäkringstagare som i ett bolag försäkrat den självrisk som skulle dras från ersättningen ur en annan försäkring förlorar incitament att förhindra eller begränsa skada eftersom försäkringsfallet i ett sådant fall, rent ekonomiskt sett, inte länder försäkringstagaren till skada. Sannolikt kan dock en sådan anmälningsplikt som behandlats i det föregående komma att medföra att försäkringsbolagen blir varse i vilken utsträckning som självriskens täcks genom annan försäkring. Utifrån en sådan vetskap kan försäkringsbolagen, vid premiesättning och riskbedömning, ta hänsyn till att självriskens är försäkrad hos ett annat bolag vilket torde minska

⁵² Uppgiften är hämtad från intervju samt skriftlig korrespondens med Birger Nydrén, Zürich.

⁵³ Uppgiften är hämtad från intervju samt skriftlig korrespondens med Birger Nydrén, Zürich.

⁵⁴ A prop. s 446.

⁵⁵ A prop. s 218.

risken för en kraftig premieökning. En anmälningsskyldighet kan alltså få positiva effekter avseende förutsebarheten beträffande den försäkrade risken trots att självriskens försäkrats i ett annat bolag.

2.3 Dubbelförsäkringsförbehåll

2.3.1 Bakgrund

Trots att dubbelförsäkringsförbehåll inte kan göras gällande enligt FAL⁵⁶ kan sådana förbehåll ändå komma att få betydelse vid dubbelförsäkringssituationer som skall regleras enligt FAL (se avsnitt 2.6.2.2). I det följande kommer därför reglerna om dubbelförsäkringsförbehåll som fanns i GFAL att behandlas.

43 § 1 st. GFAL reglerade dubbelförsäkringsförbehåll. Ett sådant förbehåll gjordes i försäkringsvillkoren och innebar att en försäkringsgivare kunde friskriva sig från ansvar i det fall ett och samma intresse⁵⁷ var försäkrat hos flera försäkringsgivare. Genom att införa dubbelförsäkringsförbehåll kunde försäkringsbolagen vid dubbelförsäkring kringgå huvudregeln i 41 § GFAL som innebar att bolagen skulle svara primärt solidariskt gentemot försäkringshavaren. Eftersom regeln om solidariskt ansvar i 6 kap. 4 § 1 p. FAL är tvingande har försäkringsbolagen förlorat möjligheten att tillämpa dubbelförsäkringsförbehåll vilket innebär att försäkringsbolagen *alltid* svarar primärt solidariskt gentemot den försäkrade vid dubbelförsäkring.

2.3.2 Ansvarsfördelning när dubbelförsäkringsförbehåll tillämpas

Enligt 41 och 42 §§ GFAL beräknades ansvaret vid dubbelförsäkring på samma sätt som enligt 6 kap. 4 § FAL; försäkringsbolagen svarade primärt solidariskt *gentemot den försäkrade* och ansvaret *mellan försäkringsbolagen* avgjordes av förhållandet mellan ansvarsbeloppen (se ovan avsnitt 2.2.2). Enligt 43 § 1 st. 1 p. GFAL kunde dock det primärt solidariska ansvaret upphävas om ett eller flera bolag gjort dubbelförsäkringsförbehåll. De bolag som hade infört dubbelförsäkringsförbehåll svarade i sådant fall subsidiärt mot försäkringshavaren som i första

⁵⁶ A prop. s 441.

⁵⁷ Med samma intresse förstås att försäkringarna skyddar mot samma fara och att de täcker samma förlustpost, Hellner, a a s 214.

hand kunde rikta ersättningsanspråk mot de/det försäkringsbolag som inte hade avtalat om förbehåll. Ett försäkringsbolag som inte hade gjort förbehåll kunde inte utöva regressrätt mot ett bolag som hade gjort förbehåll. Dubbelförsäkringsförbehållen riktade sig såldes formellt till försäkringstagaren/den försäkrade men fick alltså främst verkan mot andra försäkringsbolag.

I det fall samtliga försäkringsgivare hade gjort dubbelförsäkringsförbehåll (ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll) fördelades ansvaret *mellan försäkringsbolagen* enligt huvudprincipen om solidariskt ansvar med den skillnaden att bolagen i ett sådant fall endast var subsidiärt solidariskt ansvariga *gentemot den försäkrade*. Ett försäkringsbolag svarade i sådant fall i första hand för det belopp som föll på dess försäkring och i andra hand för brist hos annat bolag enligt 43 § 1 st. 2 p. GFAL.⁵⁸

2.4 Dubbelförsäkringsöverenskommelsen - DÖ

2.4.1 Bakgrund

Eftersom 6 kap. 4 § 3 p. FAL är dispositiv kan försäkringsbolagen avtala fritt om hur ansvaret skall fördelas *mellan bolagen* vid dubbelförsäkring; DÖ⁵⁹ är ett exempel på ett sådant avtal. DÖ tillämpas på dubbelförsäkringssituationer som uppstår vid egendoms-, ansvars- och avbrottsförsäkringar⁶⁰ och reglerar hur ansvaret skall fördelas mellan de bolag som anslutit sig till DÖ.⁶¹ Syftet med DÖ är att hanteringen av dubbelförsäkringssituationer skall förenklas och överenskommelsen utgör ett alternativ till FAL:s regler om ansvarsfördelning.⁶² DÖ är tillämplig vid dubbelförsäkringssituationer som rör de försäkringsbolag som är anslutna till DÖ och dessa bolag är skyldiga att följa DÖ:s fördelningsregler.⁶³ För att DÖ skall kunna tillämpas krävs det att dubbelförsäkring föreligger mellan olika försäkringstyper, försäkringstagare eller försäkrade. Om en och samma försäkringstagare tecknar två exakt likadana försäkringar i flera försäkringsbolag avseende samma intresse är DÖ således inte tillämplig eftersom det då inte

⁵⁸ Hellner, a a s 260.

⁵⁹ Dubbelförsäkringsöverenskommelse – företag 2005. Se bilaga 3.

⁶⁰ Det bör härvid noteras att 1997 års DÖ endast var tillämplig på egendoms- och avbrottsförsäkring.

⁶¹ Till överenskommelsen anslutna bolag per den 21 november 2005: Folksam, If, Länsförsäkringar SAK, Länsförsäkringar (samtliga länsbolag), Moderna Försäkringar Sak AB, Trygg-Hansa försäkringsaktiebolag, Svenska Konsumentförsäkringar, Vattenfall Insurance, Zürich. www.forsakringsforbundet.com

⁶² Ullman, a a s 350.

⁶³ Ullman, a a s 335.

finns någon skillnad mellan försäkringarna eller något partsförhållande mellan olika försäkringstagare som kan avgöra vilket försäkringsbolag som skall ersätta skadan.

2.4.2 Ansvarsfördelning enligt DÖ

Eftersom reglerna om försäkringsbolagens ansvar gentemot den försäkrade (6 kap. 4 § 1, 2 p. FAL) är tvingande kan bolagen inte avtala om vilket ansvar de skall ha gentemot den försäkrade vid dubbelförsäkring. Bolagen har dock rätt att avtala om hur ansvaret skall fördelas dem emellan såsom de gjort genom DÖ. Ansvarsregleringen sker genom att DÖ delar in försäkringar i primära och sekundära försäkringar, där det försäkringsbolag som har meddelat den primära försäkringen slutligen skall ersätta skadan. Ett bolag som utgett ersättning ur en primär försäkring har i regel⁶⁴ inte rätt att rikta återkrav mot det bolag som meddelat den sekundära försäkringen.⁶⁵ DÖ:s fördelningsregler är beroende av om de försäkrade har avtalat om ansvarsfördelning eller om skyldighet att teckna försäkring. Om en försäkringstagare genom avtal har åtagit sig att stå risken för eller teckna försäkring avseende viss skada är det dennes försäkring som skall vara primär och således tas i anspråk vid inträffad skada. Saknas sådant avtal tillämpas en fastslagen tabell⁶⁶ för att avgöra vilken av försäkringarna som är primär. Tabellen är indelad i kategorierna egendoms-, ansvars- och avbrottsförsäkring och den tillämpliga regel som är placerad högst i tabellen är den som skall användas.

2.4.2.1 Analys; ansvarsfördelning enligt DÖ

DÖ ger uttryck för försäkringsbolagens strävan efter att minska administrationskostnader och att förhindra kostsamma tvister mellan bolagen och tar, till skillnad från FAL:s regler om ansvarsfördelning, inte hänsyn till att risken skall fördelas på det kollektiv som har bidragit till att betala den. DÖ sätter delvis FAL:s regler ur spel, eftersom DÖ medför att den primära försäkringen skall svara för hela risken medan ersättning inte alls skall utgå ur den sekundära försäkringen. Det har därför anförts⁶⁷ att tillämpningen av DÖ kan leda till att ansvaret läggs på "fel" försäkringskollektiv och att omfattningen av den försäkrade skaderisken således skulle vara underordnad de ekonomiska fördelar som följer med tillämpningen av DÖ. De

⁶⁴ Se dock Dubbelförsäkringsöverenskommelse – företag 2005, p 1.1.4 där återkravs rätt medges, se bilaga 3.

⁶⁵ Om den primära försäkringen inte räcker till att ersätta skadan utgår dock ersättning även ur den sekundära försäkringen.

⁶⁶ Se Bilaga 3.

⁶⁷ Bengtsson, Försäkringsteknik och civilrätt, s 44.

ekonomiska fördelar som följer av att försäkringsbolagen tillämpar DÖ är att bolagens kostnadsrisker minskar till följd av en rationalisering av administration och skadereglering.⁶⁸ Enligt min mening är DÖ:s fördelningsregler på intet sätt godtyckliga eftersom jag har funnit att DÖ är grundad på tre principer vilka jag i det följande benämner avtals-, specialitets- och närhetsprincipen.⁶⁹ Principerna presenteras i det följande i den rangordning⁷⁰ de skall tillämpas enligt DÖ:

1. *Avtalsprincipen* innebär att om en försäkringstagare genom avtal har åtagit sig att stå risken för, eller i skriftligt avtal har åtagit sig att teckna försäkring avseende, viss skada är det dennes försäkring som skall vara primär. Avtalsprincipen är överordnad fördelningsreglerna som framgår av tabellen i DÖ.
2. *Specialitetsprincipen* innebär att en försäkring som är specialiserad i förhållande till den försäkrade risken (exempelvis en brandförsäkring vid brand) är primär i förhållande till en mer allmän försäkring (exempelvis maskinförsäkring vid brand). Specialitetsprincipen finns uttryckt i DÖ:s tabell - p.1.1.1, p.1.2 st.1, p.2. och p.3.
3. *Närhetsprincipen* ger uttryck för att den försäkring som är tecknad av den försäkringstagare som har bäst möjlighet att påverka eller förebygga att skada inträffar skall vara primär. Närhetsprincipen tillämpas endast vid egendomsförsäkring och finns uttryckt i DÖ:s tabell - p.1.1.2, p.1.1.3, p.1.1.4 och p.1.2 st.2.

Avtalsprincipen torde grunda sig på att DÖ inte skall inkräkta på ett avtal om ansvarsfördelning som parterna har träffat. Till följd av att avtalsprincipen är överordnad såväl specialitets- som närhetsprincipen blir avtal om ansvarsfördelning eller försäkringsplikt alltid respekterade och DÖ inverkar således inte på avtalsfriheten i detta avseende.

⁶⁸ Bengtsson, a a s 44.

⁶⁹ De icke vedertagna begreppen avtals-, specialitets- och närhetsprincipen syftar till att fylla en förklarande funktion i denna framställning.

⁷⁰ Specialitets- och närhetsprincipernas inbördes rangordning får endast betydelse vid egendomsförsäkring eftersom det vid ansvars- och avbrottsförsäkring endast är specialitetsprincipen som tillämpas enligt DÖ.

En tillämpning av *specialitetsprincipen* innebär att det primära ansvaret läggs på den försäkring som, med hänsyn till riskbedömning, premiesättning och skadefrekvens, är bäst anpassad till det försäkrade intresset. Ett exempel på specialitetsprincipen är att en försäkring som tecknats för en särskilt angiven entreprenad eller leverans (projektförsäkring) är primär i förhållande till en försäkring som inte är projektförsäkring (årsförsäkring).⁷¹ Detta ger, enligt min mening, uttryck för att det försäkringskollektiv som tecknat den försäkring där premien är bäst anpassad i förhållande till den försäkrade risken är det kollektiv som skall bära det slutgiltiga ansvaret. En tillämpning av FAL:s regler skulle däremot innebära att det försäkringskollektiv som tecknat den mer "allmänna" försäkringen skulle belastas av en skada som typiskt sett bör omfattas av en specialförsäkring. Detta skulle på sikt kunna komma att drabba det nyssnämnda kollektivet negativt i form av högre skadefrekvens som i sin tur skulle leda till höjda premier.

Närhetsprincipen innebär att det försäkringsbolag som försäkrat den försäkrade som står "närmast" den försäkrade risken skall svara primärt. Principen synes grunda sig på att den som har bäst möjlighet att påverka eller förekomma en skadas inträffande bör vara den som skall bära risken för inträffad skada.⁷² Närhetsprincipen knyter i viss mån an till frågan om vem som är sakrättslig ägare av den försäkrade egendomen. Vid entreprenad går äganderätten successivt över till fastighetsägaren allteftersom entreprenaden färdigställs enligt reglerna om fastighetstillbehör i 2 kap. JB.⁷³ En tillämpning av närhetsprincipen medför att entreprenörens försäkring är primär i förhållande till beställarens försäkring *under* entreprenadtiden (p. 1.1.2 i DÖ:s tabell) medan det är ägarens försäkring som är primär i förhållande till entreprenörens *efter* det att entreprenaden övertagits av ägaren (p. 1.1.4 i DÖ:s tabell). Ett ytterligare exempel på äganderättens betydelse för närhetsprincipen är att beställarens försäkring skall vara primär om både entreprenören och beställaren har tecknat tilläggsförsäkring avseende befintlig egendom⁷⁴ eftersom den befintliga egendomen tillhör beställaren och inte entreprenören (1.1.3 DÖ).⁷⁵ Närhetsprincipen finns även upptagen i p. 1.2 st. 2 DÖ, av vilken det framgår att en försäkring som tecknats i syfte att exempelvis försäkra kunders egendom är sekundär i förhållande till försäkring som egendomens ägare har tecknat.

⁷¹ Se DÖ:s tabell p.1.1.1 och p.2. Bilaga 3.

⁷² Vissa likheter med detta resonemang kan skönjas ur den så kallade huvudorsaksläran, Hellner a a s 108 ff.

⁷³ Wetter, *Entreprenad och försäkring*, s 5.

⁷⁴ Även kallad ROT-försäkring (Reparation, Ombyggnad, Tillbyggnad).

⁷⁵ Wetter, a a s 9.

DÖ ersätter således de fördelningsregler som skall tillämpas mellan bolagen enligt FAL, men genom tillämpandet av avtals-, specialitets- och närhetsprincipen blir dock ansvarsfördelningen mellan bolagen konsekvent. Visserligen leder tillämpningen av DÖ till att det i viss mån är ”fel” kollektiv som slutligen ersätter en skada. DÖ minskar dock försäkringsbolagens kostnader för administration och skadereglering vilket, i kombination med de principer som ligger till grund för DÖ, torde leda till att försäkringskollektivet gynnas. Enligt min mening bygger nämligen DÖ på en konsekvent, förutsebar och rättvis systematik vilken bidrar till att minska försäkringsbolagens kostnadsrisker. Kontentan blir därför att det slutgiltiga ansvaret läggs på ”rätt” kollektiv i större utsträckning när DÖ tillämpas än när FAL tillämpas eftersom DÖ:s fördelningsregler, till skillnad från FAL, tar hänsyn till partsförhållandet mellan försäkringstagarna/de försäkrade.

Det faktum att den försäkrade enligt FAL alltid har rätt att kräva full ersättning från det bolag som denne önskar medför dock att DÖ:s betydelse till viss del minskar, avseende de besparingar som bolagen tidigare kunde göra i form av minskade administrations- och skaderegleringskostnader. I och med FAL har bolagen förlorat möjligheten att rätteligen hänvisa den försäkrade till ett annat bolag som enligt DÖ skall svara primärt. Försäkringsbolagens transaktionskostnader vid utbetalning av ersättning och regress kommer därför troligen att öka till följd av FAL men denna kostnadsökning torde enligt min mening vara försumbar med hänsyn till den rationaliserande effekt som DÖ har på reglerna om ansvarsfördelning. Min slutsats är därför att DÖ:s betydelse kommer att vara stor även fortsättningsvis då FAL tillämpas.

2.5 Direktkravsrätten

FAL:s regler om dubbelförsäkring innebär att försäkringsbolagen kommer i direkt relation med varandra, trots att bolagen inte har slutit något avtal med varandra om ansvarsfördelning vid dubbelförsäkring. Försäkringstagarens avtal med försäkringsbolagen konstituerar således ett partsförhållande mellan försäkringsbolagen i händelse av dubbelförsäkring. Detta partsförhållande medför att ett försäkringsbolag som har utgett mer ersättning än vad bolaget

skall svara med,⁷⁶ har rätt att återkräva utbetald ersättning av försäkringsbolag som inte utgett eller utgett för lite ersättning.⁷⁷ När DÖ tillämpas sätts denna legala direktkravs rätt ur spel, eftersom DÖ träder istället för FAL:s regler om ansvarsfördelning.⁷⁸ DÖ innehåller dock regler om direktkrav⁷⁹ som innebär att ett bolag, som har betalat ut ersättning ur en sekundär försäkring, har rätt att återfå utbetald ersättning från det bolag som har meddelat den primära försäkringen. I det fall försäkringsbolagen är oeniga om hur ansvarsfördelningen skall ske eller huruvida dubbelförsäkring föreligger enligt FAL, det vill säga när DÖ ej tillämpas, kan de hänskjuta tvisten till allmän domstol.⁸⁰ Tvister som rör återkrav och huruvida dubbelförsäkring föreligger enligt DÖ avgörs genom skiljedom.⁸¹

2.6 Dubbelförsäkringssituationer då FAL och DÖ inte är tillämpliga

2.6.1 Bakgrund

En dubbelförsäkringssituation kan uppstå när försäkring tecknats dels hos ett försäkringsbolag som är bundet av FAL (FB_{SWE}), dels hos ett bolag som inte är bundet av FAL (FB_{INT}). Om båda försäkringsbolagen är anslutna till DÖ sker ansvarsfördelningen mellan bolagen enligt DÖ:s regler om primär och sekundär försäkring.⁸² Om DÖ inte är tillämplig samtidigt som det inte gjorts något dubbelförsäkringsförbehåll från FB_{INT}:s sida svarar FB_{SWE} primärt solidariskt gentemot den försäkrade enligt 6 kap. 4 § 1 p. FAL. I det fall den försäkrade kräver FB_{SWE} på ersättning är bolaget därför skyldigt att utge full ersättning, men bolaget har därefter möjlighet att, genom regress, kräva FB_{INT} på ersättning i förhållande till FB_{INT}:s ansvarsbelopp.⁸³ Däremot kan det uppstå problem för FB_{SWE} om FB_{INT}, till följd av utländsk försäkringsavtalslag,⁸⁴ inte är förhindrat att införa dubbelförsäkringsförbehåll. Det sagda skulle

⁷⁶ Ansvaret följer av 6 kap. 4 § 3 p. FAL. Se även avsnitt 2.2.2.

⁷⁷ Detta följer av 2 § SkBrL.

⁷⁸ Detta följer av den dispositiva regeln i 6 kap. 4 § 3 p. FAL.

⁷⁹ Dubbelförsäkringsöverenskommelse - företag, 2005 under p. 2 "Återkrav vid dubbelförsäkring". Återkravs rätten är oberoende av att det primärt ansvariga bolaget har erhållit skadeanmälan eller av att preklusions- eller preskriptionsregler enligt försäkringsvillkoren iakttagits.

⁸⁰ Se exempelvis Stockholms Tingsrätts mål nr T 14373-03, avsnitt 3.1.1.

⁸¹ Dubbelförsäkringsöverenskommelse - företag, 2005 under p. 4 "Tvistlösning".

⁸² Bolag som är anslutna till DÖ är skyldiga att tillämpa DÖ:s fördelningsregler. Ullman, a a s 335.

⁸³ Detta följer av att FB_{SWE} endast är *skyldigt* att slutligen svara i förhållande till bolagets ansvarsbelopp enligt 6 kap. 4 § 3 p. FAL. Se även Stockholms Tingsrätts mål nr T 14373-03 som behandlade regressrätten enligt GFAL vid ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll.

⁸⁴ Det förutsätts i det följande att FB_{INT} lyder under dubbelförsäkringsregler som motsvarar reglerna som fanns i GFAL.

nämligen innebära att ett dubbelförsäkringsförbehåll kan göras gällande gentemot FB_{SWE} . Om FB_{INT} har gjort ett dubbelförsäkringsförbehåll samtidigt som FB_{SWE} inte har något villkor som behandlar dubbelförsäkringssituationen leder det till att FB_{SWE} skall svara gentemot den försäkrade som om det ensamt hade meddelat försäkring enligt 6 kap. 4 § 1 p. FAL. FB_{SWE} är därefter förhindrat att kräva FB_{INT} på dess ansvarsbelopp eftersom FB_{INT} har friskrivit sig från ansvar; FB_{SWE} svarar därför i slutändan för hela ersättningen. Frågan som därvid uppstår är om, och i så fall hur, FB_{SWE} i sådana fall kan skydda sig mot att drabbas negativt av dubbelförsäkringsförbehåll som FB_{INT} har infört i sina villkor. Denna fråga behandlas nedan i avsnitt 2.6.2.2.

2.6.2 Försäkringsbolagens villkor avseende dubbelförsäkring

Försäkringsbolagens möjligheter att, såsom de tidigare gjorde,⁸⁵ friskriva sig från ansvar vid dubbelförsäkring har som ovan beskrivits (avsnitt 2.3.2) försvunnit i och med FAL.⁸⁶ Trots att FAL medför ett ”förbud” mot dubbelförsäkringsförbehåll innehåller samtliga av de studerade villkoren⁸⁷ följande villkorstext (avvikande formuleringar förekommer dock):

Är intresse som omfattas av denna försäkring försäkrat även genom annan försäkring och finns i den förbehåll vid dubbelförsäkring, gäller samma förbehåll även för denna försäkring.⁸⁸

Villkorstexten utgör inte ett direkt dubbelförsäkringsförbehåll eftersom villkoret är beroende av att ett annat bolag gjort ett sådant förbehåll. Villkoret kan dock inte tillämpas mellan bolag som är bundna av FAL eftersom dubbelförsäkringsförbehåll inte kan göras gällande enligt FAL. Till följd av den betydelse som ett dubbelförsäkringsförbehåll från FB_{INT} :s sida kan komma att få för FB_{SWE} överväger försäkringsbolaget Zürich att införa ett nytt, FAL-anpassat, dubbelförsäkringsvillkor med följande lydelse:⁸⁹

Försäkringen gäller inte till den del det försäkrade intresset omfattas av annan försäkring som inte är underkastad svensk försäkringsavtalslag (2005:104).

⁸⁵ Se exempelvis Ifs villkor K708:11, Egendomsförsäkring p 2.

⁸⁶ A prop. s 441.

⁸⁷ Försäkringsbolagen If, Länsförsäkringar, Trygg-Hansa och Zürich.

⁸⁸ If AA 800:1 p 10.2.2, Länsförsäkringar V 065:9(28) p 12, Trygg-Hansa Allmänna avtalsbestämmelser p 10.9 och Zürich ZS 12:7 p 10.8. Se även Bilaga 1.

⁸⁹ Uppgiften är hämtad från intervju samt skriftlig korrespondens med Birger Nydrén, Zürich.

Zürichs ”nya” villkor utgör, till skillnad från de tidigare behandlade villkoren, ett direkt dubbelförsäkringsförbehåll eftersom dess innebörd är att Zürich skall vara fritt från ansvar i det fall det försäkrade intresset omfattas av annan försäkring. Enligt Zürich föreligger dock inget hinder mot att införa en sådan villkorstext eftersom FAL:s ”förbud” mot dubbelförsäkringsförbehåll endast berör försäkringsbolag som nämns i 6 kap. 4 § 1 p. FAL, det vill säga bolag som är underkastade FAL:s regler.⁹⁰

2.6.2.1 Analys; försäkringsbolagens ansvar gentemot den försäkrade

Om FB_{INT} har gjort ett dubbelförsäkringsförbehåll får förbehållet verkan gentemot FB_{SWE}, eftersom FB_{INT} i ett sådant fall är fritt från ansvar gentemot den försäkrade samtidigt som den försäkrade kan kräva FB_{SWE} på full ersättning. I syfte att bringa klarhet i frågan om FB_{SWE} kan förhindra att det blir ensamt ansvarigt gentemot den försäkrade, sker i det följande en analys av försäkringsbolagens villkor avseende dubbelförsäkring samt den dubbelförsäkringssituation som kan uppstå då varken FAL eller DÖ kan tillämpas.

Eftersom försäkringsbolagen alltid svarar primärt solidariskt gentemot den försäkrade kan de ovan behandlade villkoren inte göras gällande mot den försäkrade; ett bolag som är bundet av FAL är alltid skyldigt att utge ersättning till den försäkrade. Det har dock framhållits att ”förbudet” mot dubbelförsäkringsförbehåll inte träffar sådana dubbelförsäkringssituationer som uppstår mellan FB_{INT} och FB_{SWE}, eftersom FB_{INT} inte omfattas av FAL:s regler. Det är å ena sidan riktigt att FAL:s regler inte kan tillämpas på FB_{INT} men det innebär å andra sidan inte att en partsrelation mellan FB_{INT} och FB_{SWE} skulle förta FAL:s tillämplighet beträffande FB_{SWE}:s ansvar gentemot den försäkrade. Ett resonemang om att FB_{INT} inte omfattas av FAL talar, enligt min mening, snarare för att FB_{SWE} skall svara gentemot den försäkrade som om det ensamt hade meddelat försäkring. I detta sammanhang är det ytterst viktigt att skilja relationen mellan ett försäkringsbolag och den försäkrade från relationen mellan flera försäkringsbolag. Om både FB_{INT} och FB_{SWE} skulle kunna göra dubbelförsäkringsförbehåll gällande gentemot den försäkrade skulle det innebära att den försäkrade stod utan försäkringsskydd, eftersom FAL

⁹⁰ Intervju med Birger Nydrén, Zürich.

saknar regler om ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll.⁹¹ En sådan tolkning av FAL skulle dels strida mot dess förarbeten,⁹² dels leda till en uppenbart oskäligen situation för den försäkrade. Visserligen är det möjligt att domstolarna skulle tillämpa de principer som gäller för gemensamt haveri⁹³ i ett fall då den försäkrade, till följd av ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll, står utan försäkringsskydd. En sådan tillämpning är dock omständlig och något långsökt varför det får antas att syftet med FAL:s regler är att FB_{SWE} alltid skall vara primärt solidariskt ansvarigt gentemot den försäkrade. Enligt min mening kan därför inget av de ovan behandlade villkoren leda till att den försäkrades rätt gentemot FB_{SWE} inskränks i strid mot 6 kap. 4 § 1 p. FAL och ansvaret förblir därför, oberoende av villkorsformuleringen, primärt solidariskt för FB_{SWE}.

2.6.2.2 Analys; försäkringsbolagens inbördes ansvar

I försäkringsbolagens villkor finns det fortfarande villkor av karaktären dubbelförsäkringsförbehåll trots att det ovan konstaterats att försäkringsbolagen inte kan inskränka den försäkrades rätt gentemot bolagen vid dubbelförsäkring. Villkoren torde därför syfta till att bibehålla FB_{SWE}:s rätt att begränsa sitt ansvar vid dubbelförsäkring gentemot andra försäkringsbolag som gjort dubbelförsäkringsförbehåll i sina villkor. Villkoren kan dock inte göras gällande gentemot försäkringsbolag som är underkastade FAL:s regler eftersom dubbelförsäkringsförbehåll saknar verkan enligt FAL.⁹⁴ Den enda kvarvarande situation när villkoren eventuellt skulle kunna tillämpas är den som uppstår när det föreligger en dubbelförsäkringssituation mellan ett försäkringsbolag som *inte* är bundet av FAL:s regler (FB_{INT}) och ett bolag som *är* bundet av FAL:s regler (FB_{SWE}).⁹⁵ I detta hänseende får argumentet om att FAL:s dubbelförsäkringsregler inte kan tillämpas på FB_{INT} åter bärkraft.

⁹¹ Jämför med 43 § 1 st. 2 p. GFAL.

⁹² ”Bestämmelsen om försäkringsbolagens solidariska ansvar är tvingande, vilket innebär att ett försäkringsbolag inte kan friskriva sig från ansvar för det fallet intresset är försäkrat hos annat försäkringsbolag.” A prop. s 441.

⁹³ Gemensamt haveri är ett internationellt riskfördelningssystem speciellt utformat för sjötransporter som finns reglerat i York-Antwerpenreglerna 2004. Reglerna om gemensamt haveri innebär att alla försäkringsgivare som har försäkrat egendom som på något sätt berörts av ett haveri gemensamt skall svara gentemot den försäkrade. En försäkring som avsett egendom vilken ej skadats kan därför bli anlitad vid gemensamt haveri. <http://www.dispaschor.se/>, <http://ifnews.if.fi/sv/info/marin/de-nya-reglerna-for-gemensamt-haveri----the-york-antwerp-rules-2004.html>.

⁹⁴ A prop. s 441.

⁹⁵ Det förutsätts i det följande att FB_{INT} lyder under dubbelförsäkringsregler som motsvarar reglerna som fanns i GFAL.

FAL hindrar nämligen inte FB_{SWE} från att i sina villkor införa ett dubbelförsäkringsförbehåll som endast riktar sig mot FB_{INT}.

De studerade försäkringsvillkoren får den betydelsen att ett dubbelförsäkringsförbehåll i FB_{INT}:s villkor inte leder till att FB_{SWE} förlorar sin regressrätt gentemot FB_{INT}. Detta följer av att FB_{SWE} enligt 6 kap. 4 § 3 p. FAL är *skyldigt* att utge full ersättning till den försäkrade samtidigt som FB_{SWE}:s *slutgiltiga ansvar* beräknas utifrån bolagets ansvarsbelopp enligt 6 kap. 4 § 3 p. FAL. De studerade befintliga villkoren träder endast ikraft när det föreligger dubbelförsäkringsförbehåll från FB_{INT}:s sida. Det villkor som Zürich överväger att införa går dock ett steg längre eftersom det kan tillämpas oberoende av om FB_{INT} har infört ett sådant förbehåll. Om FB_{INT} inte har infört dubbelförsäkringsförbehåll leder Zürichs ”nya” villkor till att FB_{INT} slutligen skall ersätta hela skadan ensamt. Zürich är dock i ett sådant fall skyldigt att först betala ut hela ersättningen på anmodan av den försäkrade, men bolaget kan alltså genom regress kräva tillbaka den utbetalda ersättningen i sin helhet av FB_{INT}.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att situationen som följer med tillämpningen av villkorstexterna till viss del liknar den som uppstod vid ett ömsesidigt dubbelförsäkringsförbehåll enligt GFAL.⁹⁶ Skillnaden är att det enligt FAL alltid föreligger regressrätt vid ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll (se avsnitt 3.1.1.1). Försäkringsbolagens villkor avseende dubbelförsäkring verkar därför som en säkerhetsventil som skyddar bolagen från att slutgiltigt bli ensamt ansvariga gentemot den försäkrade. I förarbetena till FAL finns det inget som talar emot en sådan lösning eftersom den försäkrades rätt gentemot försäkringsbolaget inte inskränks.

⁹⁶ Se avsnitt 3.1.1.

3 REGRESSRÄTT VID DUBBELFÖRSÄKRING

3.1 Bakgrund

Reglerna om dubbelförsäkring inverkar som ovan nämnts dels på relationen mellan försäkringsbolaget och den försäkrade, dels på relationen försäkringsbolagen emellan. Ett försäkringsbolag är enligt 6 kap. 4 § 1 p. FAL alltid skyldigt att svara gentemot den försäkrade som om bolaget ensamt hade meddelat försäkring. Försäkringsbolagens inbördes ansvar är dock enligt 6 kap. 4 § 3 p. FAL beroende av förhållandet mellan ansvarsbeloppen.⁹⁷ Detta innebär att ett bolag som betalat ut full ersättning kan föra regress gentemot ett annat bolag som också är ansvarigt enligt reglerna om dubbelförsäkring.⁹⁸

Enligt GFAL kunde dubbelförsäkringsförbehåll inverka på bolagens regressrätt eftersom ett bolag som inte gjort ett sådant förbehåll saknade regressrätt gentemot ett bolag som gjort förbehåll. I det fall det fanns ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll var försäkringsbolagen endast subsidiärt ansvariga gentemot den försäkrade,⁹⁹ men frågan om ansvaret bolagen emellan har varit föremål för diskussion.¹⁰⁰ Enligt Hellner skall bolagens inbördes ansvar i ett sådant fall beräknas utifrån bolagens ansvarsbelopp enligt 42 § GFAL,¹⁰¹ vilket skulle kunna tolkas som att regressrätt föreligger även vid ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll i det fall ett bolag har betalat ut full ersättning. Det har däremot anförts att regressrätt inte föreligger vid ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll eftersom 42 § GFAL inte skulle äga tillämpning i sådana situationer.¹⁰² Trots att FAL inte medger en tillämpning av dubbelförsäkringsförbehåll kan regressrätten vid ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll komma att få betydelse när dubbelförsäkringssituationer uppstår mellan bolag som är bundna respektive inte bundna av FAL.¹⁰³ Regressrätten vid ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll kommer därför att behandlas i det följande.

⁹⁷ Se avsnitt 2.2.2 om hur ansvaret skall fördelas vid dubbelförsäkring.

⁹⁸ Regressrätten vid solidariskt ansvar framgår av 2 § Lag (1936:81) om skuldebrev.

⁹⁹ Hellner, a a s 260.

¹⁰⁰ Stockholms Tingsrätts dom i mål nr T 14373-03 meddelad 2006-04-07, se även avsnitt 3.1.1.

¹⁰¹ Hellner, a a s 260.

¹⁰² Försäkringsbolaget Zürich i Stockholms Tingsrätts mål nr T 14373-03, se avsnitt 3.1.1.

¹⁰³ Se ovan, avsnitt 2.6.2.2.

3.1.1 Regressrätt enligt GFAL vid ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll

För att tydliggöra regressproblematiken sker i det följande en sammanfattning av Stockholms tingsrätts dom i mål nr T 14373-03.

I målet hade skadeförsäkringsbolaget Pohjola och försäkringsbolaget Zürich meddelat ansvarsförsäkring avseende samma intresse och båda bolagen hade gjort dubbelförsäkringsförbehåll. Efter inträffad skada betalade Pohjola ut ersättning om cirka 5 miljoner dollar till de försäkrade och krävde sedermera Zürich på cirka 2,3 miljoner euro genom regress. Pohjola ansåg att regressrätt förelåg till följd av att ansvaret mellan försäkringsbolag, vid förekomsten av dubbla dubbelförsäkringsförbehåll, skall beräknas enligt 42 § GFAL. Zürich anförde däremot att varje bolag i första hand endast svarar för sin andel och i andra hand för brist hos något annat försäkringsbolag eftersom bolagens ansvar endast är subsidiärt solidariskt. Tingsrätten fann, med stöd av bland annat att försäkringsbolagen annars skulle tjäna på att inte medverka vid skaderegleringen, att Pohjola hade regressrätt gentemot Zürich på det sätt som regleras i 42 § GFAL.

Eftersom ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll även fortsättningsvis kan bli tillämpliga är det av vikt att poängtera att sådana förbehåll kan inverka på försäkringsbolagens regressrätt. I vissa fall, såsom vid exempelvis reparations- eller depositionsavtal, kan regressrätten vid ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll komma att modifieras med hänsyn till ett eventuellt skadeståndsansvar. Vid sådana avtal är det vanligt att den som åtar sig att reparera/inneha egendom (innehavaren) tecknar en försäkring avseende kunders egendom.¹⁰⁴ Anledningen till detta är att innehavaren på affärsmässiga grunder, såsom exempelvis ökad goodwill,¹⁰⁵ vill skydda sina kunder (ägarna) mot skador som kan uppstå på egendomen när den är i innehavarens besittning. Även skälighetsresonemang kan tala för att det är innehavaren som bör svara för skador som åsamkats egendom som varit i innehavarens vård.

Om *innehavarens försäkringsbolag* gjort dubbelförsäkringsförbehåll inverkar det inte på innehavarens eventuella skadeståndsansvar gentemot ägaren. Ett sådant

¹⁰⁴ Se Exempel 1, avsnitt 1.

¹⁰⁵ Hellner, Försäkringsgivarens regressrätt, s 158.

dubbelförsäkringsförbehåll bör därför inte heller kunna försämra ägarens försäkringsbolags möjligheter att genom regress återkräva utbetald ersättning från innehavarens försäkringsbolag och ett sådant dubbelförsäkringsförbehåll är därför utan verkan. Är innehavaren däremot inte ersättningsskyldig, samtidigt som det finns ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll, kan *ägarens försäkringsbolag* inte göra förbehållet gällande i förhållande till innehavaren eller dennes försäkringsbolag.¹⁰⁶

3.1.1.1 Analys; regressrätt vid ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll enligt GFAL

När samtliga bolag har gjort dubbelförsäkringsförbehåll är försäkringsbolagens ansvar *gentemot den försäkrade* subsidiärt solidariskt enligt 43 § 2p. GFAL. Varje försäkringsbolag är i ett sådant fall ansvarigt i förhållande till sitt ansvarsbelopp. Enligt Hellner skall dock ansvaret mellan försäkringsbolagen bestämmas av 42 § GFAL vilket innebär att *bolagen gentemot varandra* svarar efter förhållandet mellan ansvarsbeloppen. Fördelningen enligt 42 § GFAL skall dock tillämpas först när de sammanlagda ansvarsbeloppen överstiger ersättningen för skadan. Enligt min mening blir därför 42 § GFAL inte tillämplig när det föreligger ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll eftersom den försäkrade, till följd av regeln i 43 § 2 p. GFAL, aldrig kan erhålla mer ersättning från varje bolag än vad bolaget skall svara med i förhållande till sitt ansvarsbelopp. En eventuell regressrätt skall därför bestämmas med stöd av 43 § 2 p. GFAL och inte med stöd av 42 § GFAL.

Regressrätten enligt 43 § 2 p. GFAL kan liknas vid ett ordinärt skuldförhållande där borgenären är berättigad att utfå 5 000 kr vardera från gäldenär A och B; totalt 10 000 kr. Ett dubbelförsäkringsförbehåll är ett förbehåll om delad ansvarighet¹⁰⁷ och om borgenären kräver och utfår 10 000 kr från A innebär det inte att A har en självständig rätt att kräva B på återstoden om 5 000 kr.¹⁰⁸ B är däremot skyldig att, på anmodan från borgenären, infria sin skuld.¹⁰⁹ Vid försäkring är dock borgenären (till följd av berikandeförbudet i 39 § GFAL och 6 kap. 4 § 2 p. FAL) inte berättigad att erhålla ersättning från B eftersom den totala försäkringsersättningen i ett sådant fall skulle överstiga skadans storlek. Att A i ett fall som det

¹⁰⁶ Hellner, a a s 158f.

¹⁰⁷ Detta följer av det subsidiärt solidariska ansvaret enligt 43 § 2 p. GFAL.

¹⁰⁸ Detta följer av 2 § SkBrL e contrario och av 10:11 HB e contrario.

¹⁰⁹ 1 § Lag (1936:81) om skuldebrev.

beskrivna skulle ha en rätt att genom regress kräva ersättning från B kan inte anses rimligt, eftersom en sådan regressrätt inte följer av GFAL och då A och B inte heller har avtalat om regressrätt. Däremot skulle situationen eventuellt kunna lösas genom att A återkräver 5000 kr från borgenären med åberopande av *condictio indebiti*.¹¹⁰ Detta var dock inte aktuellt i målet mellan Zürich och Pohjola eftersom Pohjola var medvetet om att dubbelförsäkring förelåg.¹¹¹ Eftersom ett förbehåll om delat ansvar inte medför regressrätt anser jag, tvärtemot vad tingsrätten kommit fram till, att regressrätt inte föreligger vid ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll enligt GFAL. Vidare följer det av att Pohjola inte var *skyldigt* att utge mer ersättning än vad som stadgas i 43 § 2 p. GFAL. Försäkringsbolagen måste också antas ha ett ansvar att handla med viss försiktighet¹¹² och det kan inte vara att se som rimligt att ett försäkringsbolag, genom att betala mer än vad detta är skyldigt att betala, frammanar betalningsskyldighet för ett annat bolag.

För att komma till tingsrättens slutsats krävs det enligt min mening att ansvaret gentemot den försäkrade återgår till att vara primärt solidariskt och att fördelningen av bolagens ansvar därefter görs med utgång i förhållande till bolagens respektive ansvarsbelopp. I enlighet med FAL skulle dock utgången i målet ha blivit den som Tingsrätten kom fram till. Detta följer av att varje försäkringsbolag enligt 6 kap. 4 § 1 p. är *skyldigt* att, på anmodan av den försäkrade, utge hela det ansvarsbelopp som bolaget har att svara med. Med det solidariska betalningsansvaret enligt FAL följer även regressrätt gentemot andra försäkringsbolag.¹¹³

Slutsatsen som kan dras utifrån det ovan förda resonemanget är att regressrätt alltid föreligger enligt FAL till följd av ett bolag, på anmodan av den försäkrade, är skyldigt att betala ut ersättning som svarar dess ansvarsbelopp. Rättsläget har således förändrats i och med FAL, eftersom det enligt min mening inte föreligger regressrätt enligt GFAL när ett försäkringsbolag har betalat ut hela ersättningen samtidigt som det finns ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll.

¹¹⁰ Jmf NJA 1906 s 429: där ett försäkringsbolag som, ovetandes om att dubbelförsäkring förelåg, hade utbetalat ersättning ansågs ha rätt att återkräva en del av den utbetalda ersättningen. Hellner, Om felaktiga utbetalningar och liknande misstag vid försäkring, s 182.

¹¹¹ Intervju med Birger Nydrén, Zürich.

¹¹² Jmf Hellner, a a s 180.

¹¹³ Jämför SkBrL 2 §.

Frågan om regressrätt vid ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll blir dock endast aktuell vid dubbelförsäkringssituationer som uppstår mellan FB_{SWE} och FB_{INT} (se ovan avsnitt 2.6.2.2).

4 INTRESSEBEGREPPET

4.1 Intressebegreppet vid dubbelförsäkring

4.1.1 Bakgrund

För att dubbelförsäkring skall föreligga krävs det att ett och samma intresse är försäkrat hos flera bolag. Det rör sig därför inte om dubbelförsäkring i de fall olika intressen i ett och samma intresse försäkras – till exempel olika delar av en och samma byggnad – eller om en skada täcks av dels en egendomsförsäkring, dels av en ansvarsförsäkring.¹¹⁴

För att skilja de försäkrade intressena ifrån varandra, och därigenom utesluta tillämpligheten av dubbelförsäkringsreglerna, räcker det dock inte med att det konstateras att en försäkring betecknas som egendomsförsäkring och en annan som ansvarsförsäkring. En sådan generell gränsdragning låter sig inte göras, eftersom det i vissa egendomsförsäkringar kan finnas ett ansvarsmoment som kan inverka på intressebegreppet. Om till exempel en TV-reparatör har tecknat en brandförsäkring som omfattar kundernas TV-apparater samtidigt som apparaterna omfattas av kundernas egendomsförsäkring, kommer reparatörens försäkring i själva verket att få samma effekt som en ansvarsförsäkring i det fall apparaterna förgås i en brand.¹¹⁵ Det sagda innebär att det försäkrade intresset kan vara detsamma i en ansvarsförsäkring och i en försäkring som benämns egendomsförsäkring, varför dubbelförsäkring alltså, i teorin, skulle kunna föreligga mellan en ansvars- och en egendomsförsäkring. Motsatsvis innebär en sådan tolkning att dubbelförsäkringsreglerna sätts ur spel vid dubbelförsäkring mellan två egendomsförsäkringar där den ena täcker ett ansvarsintresse och den andra ett egendomsintresse.

4.1.2 Samma intresse vid egendoms- och ansvarsförsäkring?

Av motiven till GFAL¹¹⁶ framgår det att reglerna om dubbelförsäkring skall tillämpas när både en köpare och en säljare försäkrar den sålda egendomen och motsvarande regel tillämpas enligt FAL.¹¹⁷ Enligt FAL skall dubbelförsäkringsreglerna även tillämpas vid reparations- och dispositionsavtal när exempelvis reparatören (innehavaren) tecknar en egendomsförsäkring

¹¹⁴ A prop. s 441, Bengtsson, Försäkringsrätt s 88, Hellner, a a s 255, Nilsson/Strömbäck, a a s 163.

¹¹⁵ Se Lyngsø, Dansk Forsikringsret, s 168f.

¹¹⁶ SOU 1925:21 s 130.

¹¹⁷ 6 kap. 4 § FAL.

som omfattar kundernas (ägarnas) egendom.¹¹⁸ Innehavaren skyddar sig därigenom från att drabbas av en eventuell ersättningsskyldighet gentemot ägaren i det fall ägarens egendom skadas eller går förlorad. Vid sådan egendomsförsäkring skiljer sig ägarens intresse (av att egendomen inte skadas eller går förlorad) från innehavarens intresse (av att inte drabbas av ersättningsskyldighet). Frågan om dubbelförsäkringsreglerna skall tillämpas i sådana fall har diskuterats i doktrinen och behandlas i det följande.

I utländsk doktrin¹¹⁹ har det framhållits att tillämpligheten av dubbelförsäkringsreglerna skall göras beroende av innehavarens ansvar gentemot ägaren i det fall ägarens egendom skadas. Dubbelförsäkringsreglerna skall då endast tillämpas i de fall innehavaren är fri från ansvar gentemot ägaren. Om innehavaren däremot är ansvarig gentemot ägaren anses innehavaren ha tecknat försäkringen i syfte att undgå skadeståndsansvar. Dubbelförsäkringsreglerna skall då inte tillämpas, eftersom innehavarens försäkring är att se som en ansvarsförsäkring och ägarens försäkring som en egendomsförsäkring. Hult har argumenterat mot ett sådant resonemang och förespråkat en generell tillämpning av dubbelförsäkringsreglerna, oberoende av innehavarens ansvar, med utgångspunkt i att försäkringen inte är en verklig ansvarsförsäkring.¹²⁰

Enligt Hellner är utgångspunkten att ingen skall kunna försämra sin motparts ställning genom att själv teckna försäkring. Om innehavaren *inte* är ersättningsskyldig mot ägaren men om innehavarens försäkring ändå gäller till förmån för ägaren skall reglerna om dubbelförsäkring tillämpas. Någon subsidiaritet för innehavarens försäkring kan i så fall inte tänkas utan försäkringen gäller till ägarens förmån i samma utsträckning som för innehavaren. Om en innehavare som *är* ersättningsskyldig gentemot ägaren inte har tecknat försäkring kan ägaren välja att anlita sin egen försäkring eller kräva ersättning direkt från innehavaren. Om en ersättningsskyldig innehavare däremot har tecknat försäkring skulle en tillämpning av dubbelförsäkringsreglerna medföra att innehavarens ansvar blev mindre än om försäkring inte tecknats. Innehavaren skulle genom att teckna egen försäkring kunna försätta ägaren i ett sämre läge än när innehavaren saknat försäkring och dubbelförsäkringsreglerna skall därför inte tillämpas i ett sådant fall. Hellner är vidare skeptisk till att dubbelförsäkringsreglerna skall

¹¹⁸ A prop. s 441.

¹¹⁹ Se hänvisning i Hellner, Försäkringsgivarens Regressrätt, s 153.

¹²⁰ Hellner, a a s 153 med hänvisning till Hult, NFT 1933, s 261ff.

tillämpas konsekvent vid förekomsten av en ren egendomsförsäkring och en egendomsförsäkring som är tecknad i syfte att skydda även tredje man. Det skulle vara egendomligt om innehavarens försäkringsbolag som meddelat en egendomsförsäkring, avseende tredje mans intresse, skulle ha mindre skyldigheter än om det hade meddelat en ansvarsförsäkring i det fall ägaren också tecknat försäkring.¹²¹

I NJA 2001 s 711 hade ett bevakningsföretag agerat grovt vårdslöst vid utförandet av sitt bevakningsuppdrag, vilket ledde till att bankfacksinnehavare blev bestulna på egendom som förvarades i ett bankvalv. Banken hade tecknat en egendomsförsäkring som omfattade såväl bankens som bankfacksinnehavarnas egendom. Frågan var om bankens försäkringsbolag, som utgivit ersättning för den i bankfacken tillgripna egendomen, kunde rikta regressanspråk gentemot bevakningsföretaget. Bankens försäkringsbolag menade att bevakningsföretaget hade förorsakat banken ett skadeståndsansvar gentemot bankfacksinnehavarna och att den skada som drabbat bankfacksinnehavarna därmed också drabbade banken. HD kom dock fram till att den skada som följde av inbrottet hade drabbat de medförsäkrade bankfacksinnehavarna och inte banken. Den utbetalda ersättningen ansågs därmed avse den skada som bankfacksinnehavarna hade lidit. Resonemanget tyder på att den egendomsförsäkring som banken tecknat i realiteten var att se som en ansvarsförsäkring som skyddade banken mot skadeståndsansvar gentemot bankfacksinnehavarna. HD anförde vidare att bankfacksinnehavarna kunde ha riktat skadeståndsanspråk mot banken om de inte hade skyddats genom försäkringen. Banken hade i ett sådant fall inte kunnat inträda i kundernas ställe och rikta regressanspråk mot försäkringstagaren, i detta fall banken själv. Bankens försäkringsbolag ansågs därför inte ha rätt att rikta regressanspråk gentemot vaktbolaget.

4.1.2.1 Analys; samma intresse vid egendoms- och ansvarsförsäkring?

Enligt förarbetena till FAL¹²² skall dubbelförsäkring anses föreligga när egendom som förvaras hos en hantverkare täcks av både ägarens hemförsäkring och av hantverkarens försäkring. Det krävs dock att det är samma intresse som försäkrats och därför inverkar det försäkrade intresset på om dubbelförsäkringsreglerna skall tillämpas eller inte. Även om en försäkring benämns

¹²¹ Hellner, a a s 155ff.

¹²² A prop. s 441.

egendomsförsäkring kan det intresse som försäkrats i själva verket utgöra ett ansvarsintresse och det skulle därför i vissa fall leda till orimliga resultat om dubbelförsäkringsreglerna alltid tillämpades vid sammanträffande av två egendomsförsäkringar. Hults resonemang kring en generell tillämpning av dubbelförsäkringsreglerna är därför enligt min mening inte att föredra och i likhet med Hellner anser jag att innehavarens ansvar gentemot ägaren skall vara avgörande för om dubbelförsäkringsreglerna skall tillämpas. Denna ståndpunkt grundar jag på att det försäkrade intresset inte är detsamma för ägaren och innehavaren i det fall innehavaren är skadeståndsskyldig gentemot ägaren. Ägarens intresse ligger i att egendomen inte skall skadas eller förgås medan innehavarens intresse ligger i att inte drabbas av skadeståndsskyldighet till följd av att egendomen skadas eller förgås. Innehavarens försäkring är därför att se som en ansvarsförsäkring och dubbelförsäkringsreglerna skall därför inte tillämpas. Om innehavaren däremot inte är skadeståndsskyldig gentemot ägaren avser både ägarens och innehavarens försäkring samma intresse – intresset av att egendomen inte skadas eller förgås – och dubbelförsäkringsreglerna skall därför tillämpas.

För att undvika den situation som uppstod i NJA 2001 s 711 i vilket HD ansåg att det var ägarna (bankfacksinnehavarna) och inte innehavaren (banken) som hade lidit skada kan försäkringsbolagen i sina villkor ange vem som skall anses ha drabbats av skadan.¹²³ Genom att på så sätt ange vems, och därigenom även vilket, intresse som omfattas av försäkringen, avgränsas försäkringen till att vara en ren egendomsförsäkring och på så sätt kringgås problematiken med att en egendomsförsäkring i vissa fall kan ses som en ansvarsförsäkring. Dubbelförsäkringsreglerna tillämpas i sådana fall endast på försäkringar av samma slag, det vill säga dubbelförsäkring kan uppstå mellan två egendomsförsäkringar men inte mellan en ansvars- och en egendomsförsäkring.

¹²³ Detta har gjorts i Ifs villkor AA 800 p 10.2.1 st. 2.

5 SUBSIDIÄR FÖRSÄKRING

5.1 Begreppet subsidiär försäkring

5.1.1 Bakgrund

Enligt GFAL kunde en försäkring i vissa fall göras subsidiär till en annan försäkring. Det innebar att det försäkringsbolag som hade meddelat den primära försäkringen inte hade någon regressrätt mot det bolag som hade meddelat den subsidiära försäkringen. I 43 § 2 st. GFAL gavs exempel på subsidiär försäkring och försäkringsbolagen kunde avtala om att en försäkring skulle gälla subsidiärt i förhållande till en annan försäkring i det fall försäkringsbolagets ansvar och rätt till premie gjordes beroende av om annan försäkring täckte det försäkrade intresset.¹²⁴ En subsidiär försäkring kan även, oavsett bolagets rätt till premie, innebära att försäkringsgivarens ansvar inträder först efter det att den primärt ansvariga försäkringsgivaren inte kunnat fullgöra sitt ansvar. Det är således möjligt att göra exempelvis en specialförsäkring subsidiär till en allmän försäkring.¹²⁵ Anledningen till att en subsidiär försäkring tecknas kan exempelvis vara att en beställare av en entreprenad vill försäkra sig mot att entreprenören inte har tecknat ett fullgott försäkringsskydd. Genom att teckna en subsidiär försäkring täcks eventuella brister i entreprenörens försäkring och beställaren kan därför, efter inträffad skada, utfå ersättning som svarar mot den skadade egendomens värde.¹²⁶

Enligt förarbetena till FAL¹²⁷ är det inte fråga om dubbelförsäkring när en försäkring görs subsidiär i förhållande till en annan (primär) försäkring. Trots att samma intresse har försäkrats hos flera försäkringsgivare skall således FAL:s dubbelförsäkringsregler inte tillämpas på subsidiära försäkringar vilket innebär att ”förbudet” mot dubbelförsäkringsförbehåll inte träffar subsidiära försäkringar. Försäkringsbolagens möjligheter att gå runt ”förbudet” mot dubbelförsäkringsförbehåll i FAL är dock begränsade eftersom ett förbehåll om subsidiaritet inte automatiskt innebär att reglerna om dubbelförsäkring sätts ur spel.¹²⁸ Begreppet subsidiär försäkring skall skiljas från de fall när försäkringsbolagets ansvar gentemot den försäkrade, enligt 43 § 1 st. 2p. GFAL, är subsidiärt solidariskt. I de fall försäkringen är subsidiär innebär

¹²⁴ SOU 1925:21 s 130 och Hellner, Försäkringsrätt, s 262.

¹²⁵ SOU 1925:21 s 126f och Hellner, a a s 262.

¹²⁶ Självrisk- och nedsättningsregler påverkar dock ersättningen, se figur 2, avsnitt 5.1.2.2.

¹²⁷ A prop. s 441, prop. 1979/80:9 s 160, Johansson, a a s 424.

¹²⁸ Hellner, a a s 262.

det att reglerna om dubbelförsäkring inte skall tillämpas medan det subsidiära solidariska ansvaret följer av reglerna om dubbelförsäkring i GFAL.

5.1.2 Medför FAL ett förbud mot subsidiär försäkring?

En försäkring kan som ovan nämnts göras subsidiär i förhållande till en annan försäkring så att ansvaret enligt den subsidiära försäkringen endast inträder om ersättning inte kan utgå enligt den primära ”ordinarie” försäkringen. Verkningarna av en sådan subsidiär försäkring liknar de som följer med ett dubbelförsäkringsförbehåll och det kan därför ifrågasättas om FAL:s ”förbud” mot dubbelförsäkringsförbehåll, trots att subsidiära försäkringar uttryckligen sägs falla utanför reglerna om dubbelförsäkring,¹²⁹ träffar subsidiära försäkringar. Det framgår inte helt klart av förarbetena till FAL om subsidiära försäkringar, som görs beroende av andra försäkringar, är tillåtna. I syfte att bringa klarhet i frågan görs därför en kronologisk redogörelse för hur subsidiära försäkringar har behandlats i förarbeten och doktrin. Därefter följer en analys av frågan om FAL medför ett förbud mot subsidiära försäkringar.

Enligt SOU 1925:21¹³⁰ kan ett försäkringsbolags ansvar göras subsidiärt i förhållande till ett annat bolags ansvar så att ersättningsskyldighet för det subsidiärt ansvariga bolaget endast inträder i det fall det primärt ansvariga försäkringsbolaget inte kan fullgöra sina förpliktelser. Vidare bör en försäkring kunna vara subsidiär i förhållande till tidigare tecknade försäkringar och det kan vara särskilt befogat att införa sådana regler när annan försäkring är tecknad i ett annat land, där principen om solidarisk ansvarighet mellan bolag inte är den enligt lag eller praxis vanliga.

Hellner¹³¹ ansluter sig till vad som sägs i SOU 1925:21 och berör problematiken med att subsidiära försäkringar kan få samma innebörd som försäkringar som innehåller dubbelförsäkringsförbehåll. Hellner anför att ett förbehåll om subsidiaritet inte i sig självt innebär att reglerna om ansvarsfördelning vid dubbelförsäkring skall frångås. En försäkring kan dock anses vara subsidiär om försäkringstagaren har tecknat försäkringen i syfte att skydda sig

¹²⁹ Prop. 2003/04:150 s 441.

¹³⁰ SOU 1925:21 s 127.

¹³¹ Hellner, a a s 262.

från att ett försäkringsbolag, som meddelat en tidigare (primär) försäkring, skulle vägra att betala ut ersättning eller i syfte att täcka skador som den andra försäkringen inte täcker.

Förarbetena till KFL¹³² hänvisar till det som Hellner skrivit (se föregående stycke) och det sägs att reglerna om dubbelförsäkring inte skall tillämpas på försäkringar som endast gäller under förutsättning att en annan försäkring inte finns, det vill säga subsidiära försäkringar.

I SOU 1989:88¹³³ görs en hänvisning till prop. 1979/80:9 och det konstateras att motsvarande regler som gäller enligt KFL skall gälla enligt FAL. Ett villkor om att en försäkring som endast täcker en viss risk i den mån risken inte omfattas av annan försäkring, det vill säga ett villkor om subsidiär försäkring, anses dock strida mot den tvingande regeln i 6 kap. 4 § 1 p. och skall därför inte vara tillåtet vid konsumentförsäkring. Däremot finns det möjlighet att meddela subsidiär försäkring vid företagsförsäkring eftersom regeln i 6 kap. 4 § 1 p. i ett sådant fall är dispositiv.¹³⁴

I prop. 2003/04:150¹³⁵ står det i anslutning till 6 kap. 4 § att paragrafen stämmer överens med 36 § i KFL. Vidare framgår det uttryckligen att subsidiära försäkringar inte träffas av reglerna om dubbelförsäkring. 6 kap. 4 § 1 p. är dock tvingande även vid företagsförsäkring¹³⁶ vilket, med den tolkning av paragrafen som görs i SOU 1989:88, skulle innebära att subsidiära försäkringar inte är tillåtna enligt FAL.

5.1.2.1 Analys; ett eventuellt förbud mot subsidiär försäkring

Som ovan framgått är förarbetena till FAL något motstridiga när frågan huruvida subsidiära försäkringar skall vara tillåtna eller ej behandlas. Av prop. 2003/04:150 framgår det uttryckligen att subsidiära försäkringar inte träffas av reglerna om dubbelförsäkring vilket skulle innebära att subsidiära försäkringar är tillåtna eftersom de då inte heller träffas av ”förbudet” mot dubbelförsäkringsförbehåll. Vidare sägs det i anslutning till 6 kap. 4 § 3 p. att

¹³² Prop. 1979/80:9 s160.

¹³³ SOU 1989:88 s 336.

¹³⁴ Dubbelförsäkringsreglerna var i SOU 1989:88 dispositiva vid företagsförsäkring.

¹³⁵ Prop. 2003/04:150 s 441f.

¹³⁶ A prop. s 441.

försäkringsbolagen kan komma överens om att en viss försäkring skall svara efter en annan.¹³⁷ Lagstiftaren synes därför ha frångått ståndpunkten i SOU 1989:88 om att den tvingande regeln i 6 kap. 4 § 1 p. FAL skulle innebära ett förbud mot subsidiära försäkringar. Vidare hänvisas det i prop. 2003/04:150 till 36 § KFL vilket torde innebära att motiven till KFL i denna del kan tillämpas även beträffande företagsförsäkring. I prop. 1979/80:9 s160 sker en hänvisning till Hellner och eftersom denne bygger sitt resonemang på vad som sägs i SOU 1925:21, bör de regler som anges där fortfarande gälla beträffande subsidiära försäkringar. Slutsatsen är således att det enligt FAL är tillåtet att meddela subsidiära försäkringar.

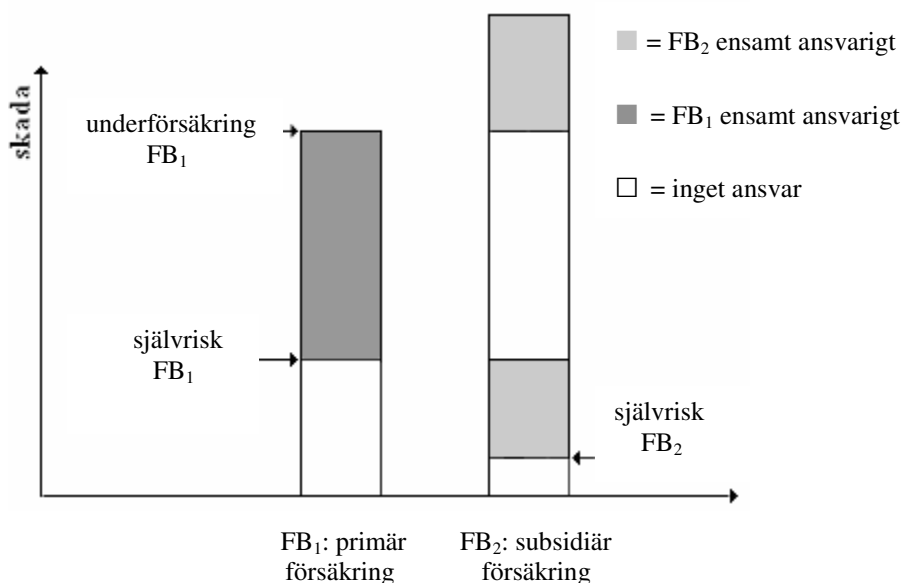
5.1.2.2 Analys; ansvarsfördelningen vid subsidiär försäkring

Det har konstaterats att FAL tillåter försäkringsbolagen att meddela subsidiära försäkringar så att ersättningsskyldighet endast inträder i det fall det primärt ansvariga försäkringsbolaget inte kan fullgöra sina förpliktelser. En sådan situation kan uppstå om skyddet i den underliggande, icke-subsidiära, försäkringen brister till följd av exempelvis underförsäkring. Andra anledningar till att den underliggande försäkringen inte täcker en skada och att den subsidiära försäkringen skall anlitas kan vara att det finns skillnader mellan försäkringarna avseende ersättningens storlek. Sådana skillnader kan bestå i att bolagen tillämpar olika självrisknivåer, olika ersättningsregler vid försäkringstagarens brott mot biförpliktelser eller olika ersättningsberäkningar avseende delvis avskriven egendom.¹³⁸

¹³⁷ A prop. s 442.

¹³⁸ Se exempelvis If:s Globala ansvarsförsäkring, claims made, Allmänna Villkor GLI 2:2 p. 13.3 "Överliggande försäkring": " Om ersättning lämnas genom annan försäkring som inte är *Integrerad lokal försäkring*, gäller denna försäkring som överliggande försäkring. Det innebär att ersättning lämnas för den del av skadebeloppet som överstiger summan av skadeersättningen ur den andra försäkringen och för denna försäkring tillämplig självrisk."

Figur 2

I figur 2 åskådliggörs hur självrisk och försäkringsbelopp inverkar på när ersättning ur en subsidiär försäkring skall utgå. Ersättning utgår först ur den subsidiära försäkringen, eftersom den har lägre självrisk än den primära försäkringen. När självrisknivån för FB₁ uppnås svarar FB₁ ensamt intill dess att bolagets ansvarsbelopp uppnås. Ur FB₂:s försäkring utgår ersättning med ett högre belopp än ur FB₁:s försäkring och den subsidiära försäkringen träder då in och täcker den del av skadan som inte ersätts ur FB₁:s försäkring.

Eftersom reglerna om dubbelförsäkring inte skall tillämpas på subsidiära försäkringar innebär det att ett bolag som har meddelat en subsidiär försäkring inte har ett primärt solidariskt ansvar gentemot den försäkrade.¹³⁹ Det föreligger därför inget hinder för ett försäkringsbolag som meddelat en subsidiär försäkring att hänvisa den försäkrade till det bolag som meddelat den primära försäkringen. Enligt FAL får således en subsidiär försäkring samma verkan *gentemot den försäkrade* som en subsidiär försäkring fick enligt GFAL. Den försäkrade blir alltså hänvisad till att först anlita den primära försäkringen och den subsidiära försäkringen kan först tas i anspråk när ersättning inte kan utfås ur den primära försäkringen. Det försäkringsbolag som meddelat den primära försäkringen saknar därvid rätt att rikta regressanspråk gentemot det försäkringsbolag som meddelat den subsidiära försäkringen.

¹³⁹ A prop. s 442.

6 DUBBELFÖRSÄKRINGSREGLERNA OCH SUBSIDIÄRA FÖRSÄKRINGAR

6.1 Bakgrund

Det har ovan konstaterats att reglerna om dubbelförsäkring inte skall tillämpas när det är fråga om subsidiär försäkring. Själva formuleringen är dock inte avgörande när det skall bestämmas om ett villkor skall ses som ett förbehåll om ansvarsfrihet, som inte är förenligt med bestämmelserna om dubbelförsäkring, eller om villkoret innebär att försäkringen endast skall gälla subsidiärt. Enligt förarbetena måste hänsyn tas till andra omständigheter än endast till hur villkoret är formulerat.¹⁴⁰ Eftersom dubbelförsäkringsförbehåll inte kan göras giltiga enligt FAL¹⁴¹ är det viktigt att utreda vilka faktorer som avgör om en försäkring är att se som subsidiär eller ej, det vill säga huruvida försäkringen skall behandlas enligt reglerna om dubbelförsäkring.

6.1.1 Dubbelförsäkring kontra subsidiär försäkring

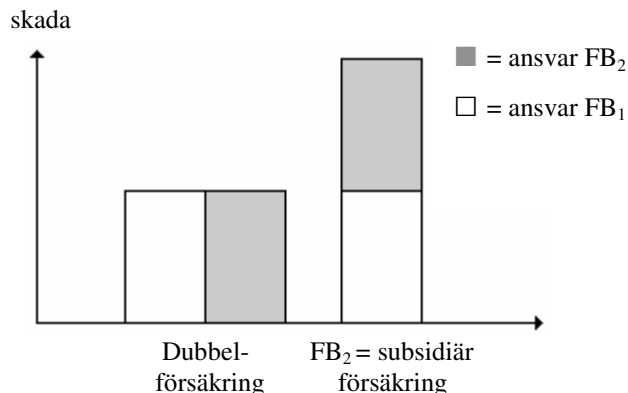
En subsidiär försäkring kan liknas vid en andelsförsäkring¹⁴² eftersom försäkringen träder in i ”andra hand” efter en primär försäkring och ger ett skydd mot eventuella brister i det skydd som den primära försäkringen ger. En subsidiär försäkring kan därför sägas vara villkorad och beroende av den primära försäkringens omfattning. Ansvar vid subsidiär försäkring inträder i en viss turordning och ansvaret kan därför sägas vara fragmenterat vertikalt. Detta innebär att den subsidiära försäkringen inte omfattar samma förlustpost som den primära försäkringen och det föreligger därför inte dubbelförsäkring. När ett och samma intresse har försäkrats samtidigt som två eller flera försäkringar avser samma förlustpost föreligger dubbelförsäkring och försäkringarna kan i ett sådant fall sägas gälla vid sidan av varandra, parallellt. Omständigheter som kan avgöra huruvida en försäkring är att se som subsidiär är bland annat premieberäkningen och förekomsten av försäkringsplikt, se nedan avsnitt 6.1.2.1.

¹⁴⁰ A prop. s 441, se även prop. 1979/80:9 med hänvisning till Hellner, Försäkringsrätt, s 262.

¹⁴¹ Prop. 2003/04:150 s 441.

¹⁴² Begreppet andelsförsäkring, se avsnitt 2.1.

Figur 3

Figur 3 visar hur försäkringarna anlitas vid dubbelförsäkring och subsidiär försäkring. Vid dubbelförsäkring anlitas försäkringarna jämte varandra medan de vid subsidiär försäkring anlitas i en viss turordning.

6.1.1.1 Analys; dubbelförsäkring kontra subsidiär försäkring

En orsak till att dubbelförsäkringsförbehåll inte skall kunna tillämpas enligt FAL torde vara att lagstiftaren velat underlätta för den försäkrade att kräva ersättning från försäkringsbolagen.¹⁴³ Om dubbelförsäkringsförbehåll var tillåtna skulle bolag som gjort sådana förbehåll kunna hänvisa den försäkrade till bolag som inte gjort förbehåll, vilket skulle kunna vara till nackdel för den försäkrade. Den försäkrade skulle i ett sådant fall försättas i ett sämre läge än om endast en försäkring hade tecknats. Vid subsidiär försäkring förhåller det sig dock på ett annat vis, eftersom den försäkrade då får söka utkräva ersättning ur den primära försäkringen och först därefter kräva ersättning ur den subsidiära i det fall den primära försäkringen inte skulle medge full ersättning. I vissa situationer, såsom exempelvis vid entreprenader, finns det en önskan från försäkringstagarens sida att försäkra sig mot att någon annan inte har tecknat försäkring eller är underförsäkrad. Det är således samma intresse som är försäkrat och därför kan det röra sig om dubbelförsäkring. Enligt förarbetena till FAL skall dock, som ovan nämnts, reglerna om dubbelförsäkring inte tillämpas på subsidiära försäkringar.

Ett dubbelförsäkringsförbehåll kan beskrivas som att försäkringen inte gäller i det fall det försäkrade intresset omfattas av en annan försäkring. En subsidiär försäkring kan beskrivas som

¹⁴³ 6 kap. 4 § 1p. FAL. Denna önskan framgår enligt min mening implicit av att "[b]estämmelsen...innebär att ett försäkringsbolag inte kan friskriva sig från ansvar för det fallet att intresset är försäkrat hos ett annat försäkringsbolag." A prop. s 441.

att försäkringen endast gäller om ersättning inte utgår ur annan (primär) försäkring. Det finns alltså stora likheter mellan ett dubbelförsäkringsförbehåll och en subsidiär försäkring, vilket kan innebära att ”förbudet” mot dubbelförsäkringsförbehåll kommer att träffa otydliga förbehåll om subsidiär försäkring. Det är därför viktigt att försäkringsbolagen tydligt kan visa varför ett förbehåll om subsidiaritet har gjorts.

6.1.2 Utformningen av subsidiär försäkring

Syftet med att införa ett dubbelförsäkringsförbehåll och att meddela en subsidiär försäkring är till viss del detsamma; försäkringen skall endast gälla i de fall annan försäkring inte finns eller om en befintlig försäkring, helt eller delvis, inte kan täcka en skada. Det räcker dock inte med att ett förbehåll formuleras som ett förbehåll om subsidiaritet för att reglerna om dubbelförsäkring inte skall tillämpas, utan det krävs att det framgår av övriga omständigheter att det rör sig om en subsidiär försäkring och inte om ett dubbelförsäkringsförbehåll.¹⁴⁴ Det är därför viktigt att det finns tydliga riktlinjer för hur en subsidiär försäkring skall vara utformad för att den inte skall träffas av ”förbudet” mot dubbelförsäkringsförbehåll. I det följande kommer därför skillnaderna mellan subsidiär försäkring och dubbelförsäkringsförbehåll åskådliggöras i syfte att fastställa vad som är utmärkande för en ren subsidiär försäkring.

6.1.2.1 Analys; utformningen av subsidiära försäkringar

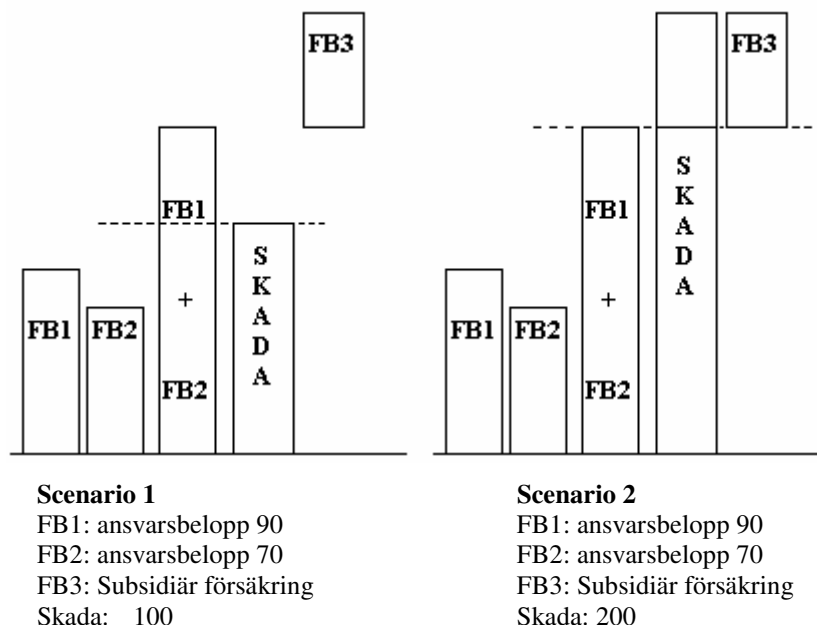
I doktrin har det anförts att orsaken till att ett dubbelförsäkringsförbehåll införs i villkoren kan vara att försäkringsbolagen inte vill försäkra skador som de anser bör omfattas av annan försäkring och att bolagen vill skydda sig mot ”illojal” överförsäkring. Andra anledningar till att dubbelförsäkringsförbehåll införs är att bolagen vill undvika regresser eller att de helt enkelt vill skjuta över ansvaret på andra bolag som inte gjort förbehåll.¹⁴⁵ Ett dubbelförsäkringsförbehåll verkar som en generell ansvarsbegränsning och innebär att andra bolag som inte gjort förbehåll svarar primärt gentemot den försäkrade och att de saknar regressrätt gentemot bolag som gjort förbehåll.

¹⁴⁴ Hellner, a a s 262.

¹⁴⁵ Hellner, a a s 259.

Anledningen till att en ”rent” subsidiär försäkring inte skall behandlas enligt reglerna om dubbelförsäkring torde vara att en subsidiär försäkring egentligen är en typ av så kallad andelsförsäkring,¹⁴⁶ vilket följer av att den subsidiära försäkringen först kan anlitas då ersättning inte utgår ur den primära försäkringen.¹⁴⁷ Det sagda innebär att dubbelförsäkring inte föreligger, eftersom den subsidiära och den primära försäkringen inte avser samma intresse och förlustpost.¹⁴⁸ Den subsidiära försäkringen täcker, delvis eller fullt ut, skadans storlek subtraherad med vad som utgår ur den primära försäkringen och därför kommer den sammanlagda ersättningen aldrig att överstiga skadans storlek.

Figur 4

I *scenario 1* kan den subsidiära försäkringen inte anlitas, eftersom full ersättning utgår ur de primära försäkringarna som FB1 och FB2 meddelat (FB1 svarar med 56,25 och FB svarar med 43,75).¹⁴⁹ I *scenario 2* överstiger skadan den ersättning som utgår ur försäkringarna som FB1 och FB2 har meddelat och den subsidiära försäkringen kan då anlitas. FB3 svarar då för skadan minskad med den ersättning som utgår från FB1 och FB2: $200 - 70 - 90 = 40$.

¹⁴⁶ En andelsförsäkring är inte att se som en dubbelförsäkring i egentlig mening. Grundt, a a s 225.

¹⁴⁷ Se figur 1, avsnitt 2.1.

¹⁴⁸ Se ovan avsnitt 2.1.

¹⁴⁹ $FB1: 70 \div (70 + 90) \times 100 = 43,75$, $FB2: 90 \div (70 + 90) \times 100 = 56,25$. Se även Bilaga 2.

De argument som kunde ligga till grund för ett dubbelförsäkringsförbehåll kan ge vägledning om vad som kan vara att se som giltiga skäl för att meddela en subsidiär försäkring. FAL:s berikandeförbud, regler om primärt solidariskt ansvar och ”förbud” mot dubbelförsäkringsförbehåll omöjliggör subsidiära försäkringar som endast grundas på argument om ”illojal” överförsäkring, förenklat regressförfarande och generell ansvarsfriskrivning. Syftet med en subsidiär försäkring är att försäkringen endast skall tas i anspråk i det fall annan försäkring inte förslår att ersätta skadan. En subsidiär försäkring skjuter inte över ansvaret på andra försäkringsgivare utan fungerar som en försäkring mot bristande försäkringsskydd i annan försäkring. Det är dock viktigt att det i villkoren och av omständigheterna i övrigt framgår att försäkringen är just subsidiär och att det inte rör sig om en försäkring i vilken ett dubbelförsäkringsförbehåll har införts. Några faktorer som bör tala för att en försäkring är att se som subsidiär är följande:

- *Premien:* försäkringspremien är anpassad i förhållande till annan primär försäkring. Premien är lägre än vad den är för en motsvarande ”heltäckande” försäkring.
- *Dokumentation:* det finns dokumentation som anger under vilka förutsättningar som den subsidiära försäkringen har meddelats samt dokumentation om hur riskbedömningen och premiesättningen av försäkringen har skett.
- *Lokal försäkring:* Det finns en försäkring som har tecknats lokalt.
- *Försäkringsplikt:* försäkringen har tecknats i syfte att ge skydd i det fall en part som enligt avtal har ålagts att teckna försäkring inte har gjort så (se nedan avsnitt 6.1.3).

Om det är dokumenterat att premien är anpassad utifrån att det finns en primär försäkring bör ett försäkringsbolag med framgång kunna hävda att försäkringen är subsidiär. Vid gränsöverskridande entreprenader är det vanligt att entreprenören är skyldig att teckna försäkring lokalt där entreprenaden utförs.¹⁵⁰ En lokal försäkring medför skattemässiga fördelar jämfört med en försäkring som tecknats globalt då den är förenlig med lokal lagstiftning och oberoende av valutaförändringar. En av nackdelarna med lokal försäkring är att en lokal försäkring i vissa fall inte kan täcka entreprenörens försäkringsbehov och det kan därför uppstå

¹⁵⁰ www.northeast-export.com/resource/gettinginsured.pdf

luckor i entreprenörens försäkringsskydd.¹⁵¹ Det framstår därför som klart att en försäkring som tecknas utöver den lokala försäkringen endast syftar till att vara subsidiär. Försäkringsbolaget som har meddelat den subsidiära försäkringen skall i så fall inte svara primärt solidariskt gentemot den försäkrade.

Det går inte att avgöra om en försäkring är att se som subsidiär med utgång i endast de ovan beskrivna faktorerna; det krävs att även övriga omständigheter såsom exempelvis försäkringstyp och ändamålsenlighet med en subsidiär försäkring i det enskilda fallet talar för att försäkringen skall vara subsidiär. Förekomsten av en eller flera av de ovan angivna faktorerna bör tyda på att försäkringen skall vara att se som subsidiär. Det är dock viktigt att den subsidiära försäkringen framstår som ändamålsenlig och att den inte endast skall verka som ett instrument för försäkringsbolaget att kringgå sitt primära solidariska ansvar gentemot den försäkrade. I det fall försäkringen, med beaktande av omständigheterna i övrigt, inte framstår som ändamålsenlig bör reglerna om dubbelförsäkring tillämpas och det är således en viktad skälighetsbedömning som i slutändan bör avgöra huruvida en försäkring är att se som subsidiär eller ej.

6.1.3 Försäkringsplikt och subsidiär försäkring enligt FAL

Vid exempelvis byggnadsentreprenad när entreprenören är skyldig att ha allriskförsäkring¹⁵² kan beställaren av entreprenaden komma att drabbas av skada i de fall entreprenören inte har tecknat sådan försäkring eller om entreprenören av någon anledning är underförsäkrad. Beställaren kan därför teckna en subsidiär försäkring avseende det intresse som skulle ha träffats av entreprenörens allriskförsäkring i det fall denne haft ett tillräckligt försäkringsskydd. En entreprenör som är ålagd försäkringsplikt kan sägas ha ett strikt ansvar¹⁵³ för de skador som kan uppstå på entreprenaden och den pliktiga försäkringen avser därför onekligen entreprenörens intresse.

Frågan är om en skyldighet att teckna försäkring, försäkringsplikt, påverkar dubbelförsäkringsreglernas tillämplighet och om försäkringsbolagen skall ha ett delat ansvar

¹⁵¹ www.iisonline.org/pdf/Kwon.pdf

¹⁵² AB92 5 kap 7 §, Wetter, a a s 38.

¹⁵³ Hellner, Försäkringsgivarens Regressrätt, s 160.

enligt reglerna om dubbelförsäkring i det fall en beställare av en entreprenad försäkrat sig mot att entreprenören inte har tecknat föreskriven försäkring. Om en avtalspart som är skyldig att teckna viss försäkring (pliktig part) underlåter att göra så, kan en tillämpning av dubbelförsäkringsreglerna innebära att dennes motpart (föreskrivande part) påverkas negativt. Om den pliktige parten exempelvis är underförsäkrad kommer den föreskrivande partens försäkring att anlitas för att täcka en skada och den avtalade försäkringsplikten skulle därför kunna sägas förlora sin betydelse i ett sådant fall. I DÖ har denna problematik lösts genom att den föreskrivna försäkringen skall svara primärt; det bör dock utredas hur liknande situationer skall lösas när DÖ inte är tillämplig. I det följande analyseras därför hur en avtalad försäkringsplikt kan inverka på fördelningsreglerna i FAL.

6.1.3.1 Analys; försäkringsplikt och subsidiär försäkring enligt FAL

Utöver premiesättning, dokumentation och förekomsten av lokal försäkring kan, som ovan nämnts, även försäkringsplikt komma att inverka på bedömningen av om en försäkring är att se som subsidiär. Försäkringsplikt kan förekomma till följd av att parterna i ett kontraktsförhållande ålägger den part som har bäst förutsättningar att bedöma och påverka den försäkrade risken en försäkringsplikt. Reglerna om dubbelförsäkring kan som ovan beskrivits komma att sätta den avtalade försäkringsplikten ur spel. En lösning på detta problem kan vara att reglerna om dubbelförsäkring inte skall tillämpas på dubbelförsäkringssituationer där en av parterna enligt avtal är skyldig att teckna försäkring.

Ur NJA 1949 s 732 kan det utläsas att en försäkringsplikt inte innebär att den föreskrivande partens försäkringsbolag är skyddat mot regressanspråk från den försäkringspliktiges försäkringsbolag.¹⁵⁴ Detta tyder på en avtalad försäkringsplikt inte automatiskt sätter dubbelförsäkringsreglerna ur spel. Enligt min mening bör det dock ofta vara möjligt att klassa den föreskrivande partens försäkring som en subsidiär försäkring. En föreskriven försäkringsplikt talar i vart fall för att en försäkring som tecknas utöver den pliktiga försäkringen bör ses som en subsidiär försäkring i förhållande till den förra. Detta grundar jag på att den icke-pliktiga försäkringen inte är ämnad att omfatta skador som enligt avtal skall täckas av den pliktiga försäkringen. I vissa fall kan det vara svårt att hävda att

¹⁵⁴ Ullman, a a s 331f.

försäkringsplikten skall åligga just en av parterna. I sådana fall kan försäkringen, enligt min mening, delas upp i två delar där den ena delen är att se som en subsidiär försäkring och den andra som en försäkring som träffas av reglerna om dubbelförsäkring. Det bolag som meddelat den föreskrivna försäkringen skulle i ett sådant fall endast ha regressrätt avseende den del av försäkringen som bedömts vara dubbelförsäkrad.

DEL III SAMMANFATTANDE DISKUSSION OCH SLUTSATSER

I denna uppsats har jag kommit fram till att det har skett förändringar av rättsläget beträffande dubbelförsäkring i och med FAL. Ändringarna medför bland annat att försäkringsbolagen måste vara medvetna om att de, enligt FAL:s regler om dubbelförsäkring, *alltid* svarar primärt solidariskt gentemot den försäkrade. Enligt FAL kan försäkringsbolagen inte friskriva sig från ansvar i det fall det försäkrade intresset är försäkrat hos ett annat bolag. Trots detta kan de dubbelförsäkringsförbehåll som försäkringsbolagen tillämpar äga tillämpning när dubbelförsäkring uppstår mellan bolag som är bundna respektive inte bundna av FAL. Sådana förbehåll syftar till att upprätthålla bolagens inbördes regressrätt vid ömsesidiga dubbelförsäkringsförbehåll. Om ett försäkringsbolag som är bundet av FAL vid dubbelförsäkring har betalat ut full ersättning till den försäkrade har bolaget, enligt FAL, alltid rätt att genom regress kräva andra bolag som är bundna av FAL på ersättning i förhållande till det senare bolagets ansvarsbelopp. ”Förbudet” mot dubbelförsäkringsförbehåll innebär dock att det enligt FAL blir viktigare att skilja så kallade subsidiära försäkringar från dubbelförsäkringar. Om försäkringsbolagen har dokumenterat vilka förutsättningar som legat till grund för premiesättning och riskbedömning eller om bolagen kan styrka att det exempelvis finns lokala försäkringar, ökar bolagens chanser att med framgång hävda att en försäkring är subsidiär i förhållande till en annan. Även förekomsten av försäkringsplikt kan få betydelse vid en sådan bedömning.

Enligt 6 kap. 4 § 3 p. FAL kan försäkringsbolagen avtala om hur ansvaret dem emellan ska fördelas vid dubbelförsäkring vilket också har skett genom den så kallade DÖ:n. Jag har kommit fram till att DÖ:s regler bygger avtals-, specialitets- och närhetsprincipen. De grunder som nämnda principer bygger på medför att fördelningen enligt DÖ blir konsekvent, skälig och förutsebar.

Enligt 44 § GFAL var en försäkringshavare som framställde anspråk med anledning av ett inträffat försäkringsfall skyldig att, på anmodan från försäkringsbolaget, informera försäkringsbolaget om att det försäkrade intresset var försäkrat även på annat håll. Någon sådan anmälningsplikt finns inte reglerad i FAL och bolagen är därför hänvisade till att införa en motsvarande anmälningsplikt i villkoren för att få information om eventuell dubbelförsäkring.

En försummelse att i sådana fall informera försäkringsbolaget kan sanktioneras med stöd av 7 kap. 2 § FAL.

Slutligen görs en återkoppling till uppsatsens problemformulering. Efter varje fråga följer en kort sammanfattning av de svar som uppsatsen utmynnat i samt en hänvisning till det/de avsnitt där frågan har behandlats.

- Vilka konsekvenser kan reglerna om dubbelförsäkring i FAL komma att få för de svenska försäkringsbolagen vid regleringen av försäkringsfall?
- Försäkringsbolagen är alltid primärt solidariskt ansvariga gentemot den försäkrade till följd av den tvingande regeln i 6 kap. 4 § 1p. FAL (avsnitt 2.2.2).
- Den försäkrade har ingen skyldighet att informera försäkringsbolagen om att samma intresse finns försäkrat även hos annat bolag. Försäkringsbolagen kan dock införa en sanktionerad anmälningsplikt i sina villkor (avsnitt 2.2.3).
- Till följd av bolagens primära solidariska ansvar gentemot den försäkrade kan DÖ komma att förlora lite av sin betydelse eftersom ett bolag som enligt DÖ ska svara sekundärt inte rätteligen kan hänvisa den försäkrade till det bolag som skall svara primärt enligt DÖ (avsnitt 2.4.2.1).
- Bolag som är bundna av FAL kan inte göra dubbelförsäkringsförbehåll gällande gentemot den försäkrade eller gentemot andra bolag som är bundna av FAL. Sådana förbehåll kan dock fungera som skydd mot att regressrätten går förlorad vid dubbelförsäkring då ett bolag som inte är bundet av FAL har gjort dubbelförsäkringsförbehåll (avsnitt 2.6.2 och 3.1.1.1).
- Vid dubbelförsäkring mellan två bolag som är bundna av FAL har ett bolag som betalat ut mer ersättning än vad det i slutändan skall svara för alltid rätt att genom regress återkräva den del av ersättningen som ett annat bolag skall svara med (avsnitt 2.6.2.2).
- FAL:s ”förbud” mot dubbelförsäkringsförbehåll innebär att det blir viktigare att skilja subsidiära försäkringar från dubbelförsäkringar. Några faktorer som inverkar på bedömningen av om en försäkring är att se som subsidiär är följande: dokumentation av de förutsättningar som legat till grund för premiesättning och riskbedömning samt förekomsten av lokala försäkringar eller försäkringsplikt (avsnitt 6.1.2.1 och 6.1.3.1).

- I vilken mån kan försäkringsbolagen utforma villkor som begränsar/fördelar ansvaret gentemot den försäkrade vid dubbelförsäkring?

- Eftersom försäkringsbolagen alltid svarar primärt solidariskt gentemot den försäkrade finns det ingen möjlighet att genom avtal ändra bolagens ansvar gentemot den försäkrade. De dispositiva reglerna om dubbelförsäkring (6 kap. 4 § 3 p. FAL) avser endast relationen mellan två eller flera försäkringsbolag (avsnitt 2.6.2).

- Kan försäkringsbolag som är bundna av FAL komma att drabbas negativt, i förhållande till försäkringsbolag som inte är bundna av FAL, av ”förbudet” mot dubbelförsäkringsförbehåll?

- Om ett bolag som inte är bundet av FAL (FB_{INT}) har infört ett dubbelförsäkringsförbehåll samtidigt som ett bolag som är bundet av FAL (FB_{SWE}) inte har gjort det, innebär det att FB_{SWE} inte har regressrätt gentemot FB_{INT} och FB_{SWE} får ersätta skadan ensamt. FB_{SWE} kan dock upprätthålla sin regressrätt gentemot FB_{INT} genom att införa ett dubbelförsäkringsförbehåll (avsnitt 2.6.2.1 och 3.1.1.1).

- I vilken mån medger FAL att försäkringsbolagen meddelar subsidiära försäkringar?

- Reglerna i FAL hindrar inte försäkringsbolagen från att meddela subsidiära försäkringar. ”Förbudet” mot dubbelförsäkringsförbehåll medför dock att det av omständigheterna klart måste framgå att det verkligen rör sig om en subsidiär försäkring och inte om ett förbehåll om ansvarsfrihet (avsnitt 5.1.2.1 och 5.1.2.2).

KÄLLFÖRTECKNING

Offentligt tryck

- Regeringens proposition 1979/80:9, Konsumentförsäkringslagen
- Regeringens proposition 2003/04:150, Ny försäkringsavtalslag
- SOU 1925:21, Förslag till lag om försäkringsavtal
- SOU 1989:88, Sakförsäkring Slutbetänkande

Litteratur

- Bengtsson, Bertil, Försäkringsteknik och Civilrätt, Norstedts Juridik AB 1998
- Bengtsson, Bertil, Försäkringsrätt. Några huvudlinjer, upplaga 7:1, författaren och Norstedts Juridik AB 2005
- Bengtsson, Bertil, Försäkringsavtalsrätt, Norstedts Juridik AB 2006
- Bentzon, A. Drachman & Christensen, Knud, Lov om forsikringsaftaler, Gads forlag 1954
- Grundt, Theodor, Lærebok i norsk forsikringsrett, J. Chr. Gundersens Boktrykkeri 1939
- Hellner, Jan, Försäkringsgivarens Regressrätt, Almqvist & Wiksells Boktryckeri AB 1953
- Hellner, Jan, Om felaktiga utbetalningar och liknande misstag vid försäkring, Särtryck ur: Rättsvetenskapliga studier ägnade minnet av Philips Hult, Almqvist & Wiksells Boktryckeri AB 1960
- Hellner, Jan, Försäkringsrätt, 2:a omarbetade uppl., Försäkringsjuridiska Föreningens Publikation Nr 15, 1965. Faksimilupplaga 1994
- Johansson, Svante O., Varuförsäkringsrätt, Den rättsliga regleringen av transportförsäkring av varor, Jure Förlag AB 2004
- Lyngsø, Preben, Dansk Forsikringsret, Juristforbundets Forlag 1971
- Nilsson, Edvard & Strömbäck, Erland, Konsumentförsäkringslagen, Liber Förlag 1984
- Schmidt, Folke, Faran och försäkringsfallet: en försäkringsrättslig studie, IV, Gleerup, Lund, 1943
- Ullman, Harald, Försäkring och ansvarsfördelning, Författaren och Iustus Förlag AB 1999

Övriga skrifter

- Wetter, Gustaf, Entreprenad och försäkring 4:e upplagan, If Skadeförsäkring, 2003

Rättsfall

- NJA 1906 s 429
- NJA 1937 s 290
- NJA 1949 s 732
- NJA 2001 s 711
- T 14373-03, Stockholms Tingsrätt
- ND 1966 s 56 (NV)

Tidsskrifter

- Nordisk Försäkringstidskrift nr 2/2005
- Nordisk Försäkringstidskrift 1933 s 261 ff.

Intervjuer

- Nydrén, Birger, Chefsjurist Zürich
Muntlig intervju, 2006-05-02, Skriftligt intervjusvar, 2006-05-02

Webbsidor

- Sveriges Försäkringsförbund, (2006-05-22), www.forsakringsforbundet.com
- Sveriges Dispaschör, (2006-05-22), www.dispaschor.se
- Försäkringsbolaget if, (2006-05-22), <http://ifnews.if.fi/sv/info/marin/de-nya-reglerna-for-gemensamt-haveri----the-york-antwerp-rules-2004.html>
- Northeast export.com (2006-04-16), <http://www.northeast-export.com/>
- W. Jean Kwon & Hemant Sarma (2006-05-22), www.iisonline.org/pdf/Kwon.pdf